

5. SPESIALE EVANGELIEPREDIKING

Naas pogings wat aangewend is om herlewning in die Kerk te bevorder, het die Ned.Geref. Kerk verdere stappe geneem om op spesiale wyse die boodskap van bekering tot die ongeredde wêreld te bring. Daar was 'n tydperk waarin enkele predikante die taak opgelê was om die land te deurkruis en deur spesiale evangelieprediking besoeke aan gemeentes af te lê. Nieteenstaande die feit dat plaaslike leraars gereeld dienste in hulle eie gemeentes gehou het, het hierdie veldtogte groot getalle belangstellendes getrek.

Vrese is uitgespreek dat die instelling van spesiale dienste 'n gees van Metodisme sou adem. Oberholster (1952:224) sê in die lig hiervan, dat die invloed van die Metodisme met sy "special services" en "revival meetings" op die Ned.Geref.Kerk nie buite rekening gelaat kan word nie. De Klerk (1979:27) konstateer weer dat die massale opwekkingsprediking wat in die vorm van spesiale evangelisasieveldtogte voorgekom het, 'n algemene verskynsel in lande soos Engeland en Amerika was. In navolging van die oorsese vorm van evangelisasieveldtogte het hierdie idee van spesiale evangelieprediking teen die tweede helfte van die 19de eeu ook in die Ned.Geref.Kerk posgevat. Dit is beskou as besondere middel tot geloofsvernuwing en bekering.

In 'n ander geskrif meld De Klerk dat die "revival"-prediking tot die prediking van die laaste drie eeue gereken moet word. Dit kan toegeskryf word aan die gedagte dat talle herlewings in verskillende kerke dwarsoor die wêreld voorgekom het. In aansluiting met die "revival" moet die massale gerigtheid genoem word. Hy verwys ook na die sogenaamde "camp meetings" wat in die V.S.A. gehou is waar groot getalle mense saamgetrek het (1975:46). "Sommige reisende evangeliste het sulke groot skares getrek dat dit teen die einde van die 19de eeu algemene gebruik geword het om groot tydelike geboue, tabernakels, op te rig" (:46).

De Klerk (1975:46-49) noem uit die geskiedenis enkele voorbeelde om te bewys dat massagerigte prediking 'n algemene verskynsel is. "In die lang ry van opwekkingspredikers klink die name op van mense soos Billy Sunday, "Gypsy" Smith, Edwin Orr, Ivor Powell, Lionel Fletcher, Oswald Smith en baie ander. Sommige van hulle het ook Suid-Afrika besoek en baie dienste hier waargeneem" (:49). Ook in die Ned.Geref. Kerk het sekere predikante as "opwekkingspredikers" bekend gestaan. Hy noem dat die opwekkingsprediking hier te lande by die vele ooreenkomste met die res van die wêreld, 'n eie karakter gedra het. Hy noem die name van dr. A.Murray, di.J.R.Albertyn, Piet van der Merwe (O.V.S), Koos van der Merwe, G.D.du Toit, proff.N.J.Hofmeyr en J.C.G.Kotzé as enkeles uit 'n hele ry van predikers wat hulle in besonder met hierdie vorm van prediking besig gehou het (:50).

Ds. H.J.Pienaar skets 'n saaklike historiese voorkoms van spesiale evangelieprediking in Suid-Afrika. Hy neem die wortels so ver terug as die negentiende eeu toe die noodsaaklikheid van spesiale evangelieprediking besef is. In 1876 stel ds.P.J.G.de Vos (later prof.) voor, geseondeer deur ds.G.J.Stegmann, dat 'n kommissie vir spesiale evangelieprediking aangestel moes word. Die gewildheid en geseëndheid van hierdie werk het daartoe gelei dat voorstelle in 1903 en 1906 ingedien is om aandag

te gee aan die permanente aanstelling van 'n persoon in hierdie pos. Die Sinode het egter volstaan by 'n kommissie, maar in 1924 is besluit om 'n permanente aanstelling te maak. In 1932 sou 'n tweede arbeider aangestel word (*Die Kerkbode* 19 Junie 1946:798).

5.1 *Behoeftte aan spesiale evangelieprediking*

Reeds in die vorige eeu het stemme opgegaan dat spesiale evangelisasiewerk gedoen moes word. In die rubriek “Predikantekorrespondensie” van “*De Gereformeerde Kerkbode*” (24 Januarie 1874:17-19) beskryf 'n leraar (“H”) hoe hy besluit het om die week van gebed te gebruik as 'n week van spesiale evangelieprediking. Hy het dit ten doel gehad om “den weg der zaligheid duidelik te ontvouwen, en tot geloof en bekering, vooral tot een *besliste* overgawe aan den Heer en Zijne dienste te bewegen” (:17). Hy versoek sy medebroeders om 'n week af te sonder vir spesiale evangelieprediking en gebruik te maak van 'n ander leraar (wat die gawe van God ontvang het) omdat 'n gemeente so gewoon kan raak aan hul eie leraar (:18). Sy gebed is dat die Here manne soos bv. Moody in Amerika sal gebruik om tot geloof en bekering op te wek (:19).

In die uitgawe van 17 April 1875 spreek 'n predikant (“Quartus”) sy verlange uit dat in 'n bepaalde tyd, bv. tussen Hemelvaart en Pinkster, spesiale pogings aangewend sal word om siele vir die Here in te oes - 'n tyd waarin God sy beloftes vervul “in de meer merkbare mededeeling van de gawe des Heiligen Geestes tot Bekeering en Wedergeboorte” (*De Gereformeerde Kerkbode* 17 April 1875:113).

Onder die skuilnaam “A.M.” (waarskynlik Andrew Murray) word 'n pleidooi gelewer vir die hou van “Bijzondere dienste”. Die skrywer poog om misverstande uit die weg te ruim en noem dat dit nie 'n ander evangelie is wat verkondig word nie. Dit is 'n spesiale tyd wat afgesonder word om slegs die boodskap van bekering en geloof te bring en aan te dring op die onmiddellike aanneming van Jesus Christus as Saligmaker (*De Gereformeerde Kerkbode* 5 Julie 1879:218). Waar die gewone prediking deur ander onderwerpe afgewissel word en die Sondae deur die weeklikse verpligtinge onderbreek word, kan die spesiale dienste daarop gemik wees om die mense stapsgewys te lei tot 'n besliste oorgawe. Ná die diens kry mense die geleentheid om op 'n persoonlike vlak hulle probleme te ontboesem (:218). Die res van die gemeente se koue en onverskillige houding kan aanleiding daartoe gee dat mense nie gered word nie. As hulle belydenis duideliker, vroliker en vuriger was, sou meer mense al tot bekering gekom het (:219). Daarom moet 'n gesamentlike poging aangewend word, ook deur gebed, om kosbare siele te lei tot bekering.

Die doodsheid in die Kerk en die heerlike tye van geestelike werksaamhede in ander lande, is die twee faktore wat deur 'n predikant (skuilnaam: “Oost.”) genoem word as motivering dat iets soortgelyks “vooral in de Nederduitsch Gereformeerde Kerk” sal plaasvind (*De Gereformeerde Kerkbode* 16 Augustus 1879:265). Hy herinner die lesers aan die Sinodale besluit van 1876 dat 'n Evangelisasiekommissie benoem sou word om op “buitengewone” wyse bekeerdes en onbekeerdes op die noodsaaklikheid van “waarachtige bekeering en algeheele overgawe aan den Heer” te wys (:265,6). Sy voorstel is dat deeglike voorbereidingswerk moet geskied van bekendstelling en voorbidding. Verder

moet dit verskieslik vanaf die Vrydag tot die Maandagoggend plaasvind (:266). Daar moet ook aangedring word op onmiddellike oorgawe (:267)

In 1876 het die Kaapse sinode besluit om 'n Kommissie vir Spesiale Evangelieprediking te benoem en het daartoe bygedra "om die gedagte van herlewing in die Ned.Geref. Kerk brandend te hou" (Van der Watt 1980:21). Die dienste van ds.Andrew Murray van Wellington en dr.Servaas Hofmeyr van Montagu is hiervoor gebruik. Die doel van hul besondere arbeid is gesien as: 'Men zondert een bepaalden tijd er voor af, om enkel de boodskap van bekering en geloof te prediken, en aan te dring op die onmiddellijke aanneming van den Heeren als zaligmaker". In hierdie bepaalde dienste word die bekering op die spits gedryf, terwyl 'in de gewone diensten moet de leeraar zijne prediking afwisselen'" (:21). Conradie (1951:72) maak melding van Murray se gevoelvolle beriggewing van die nood wat hy in Carnarvon en Meiringspoort angetref het wat as dryfveer gedien het vir sy uitreiking met spesiale evangelisasiereise.

Nie lank na die 1874-herlewing nie, het dr.Servaas Hofmeyr self 'n reeks spesiale dienste in Kaapstad gehou wat "een tijd was van heerlike inzameling van zielen, en van verkwikking van Gods volk" (*Korte Lewensschets* 1891:28). Soortgelyke dienste is ook op Kimberley, Adelaide, Beaufort-Wes en Riversdale gehou.

Mettertyd het ander predikante ook spesiale dienste gehou. In "*De Christen*" van 26 Augustus 1881 spreek prof.N.J.Hofmeyr die begeerte uit dat fondse beskikbaar sal wees om jaarliks twee predikante na Transvaal te stuur om as "rondreisende" predikers die evangelie te verkondig. Dit sal ook tot hulp wees vir die Transvaalse predikante (Van der Watt 1980:21).

Groot geestelike seën het gevolg op hierdie spesiale evangelieprediking. In die laaste jare van die vorige eeu is berigte ontvang van herlewings wat in verskeie gemeentes plaasgevind het as gevolg van hierdie dienste. Ook ná die Anglo-Boere-oorlog is soortgelyke dienste in gemeentes soos Potchefstroom, Langlaagte, Klerksdorp en Bethal gehou (Van der Watt 1980:21-22)

Oor hierdie tydperk van spesiale evangelieprediking en konferensies tot verdieping van die geestelike lewe maak Van der Watt (1980:22) die volgende stelling: "Gedurende die eerste helfte van die negentiende eeu het die prediking in gebreke gebly om die hoorders tot sekerheid van hul geloof te voer. *Nou* was daar 'n nuwe klank: nie alleen is veel nadruk gelê op geloofsekerheid nie, maar die leerstuk van die heiligmaking geniet groter aandag. Hierdie klanke het ongetwyfeld 'n innige warme vroomheid gebring - 'n evangeliese inslag - en dit het 'n karaktertrek van die Ned.Geref. Kerk se prediking geword"

In 'n beriggie uit Tulbach (27 Julie 1905) word genoem dat die gemeente wonderlike tye beleef soos dit nog nooit ondervind was sedert die herlewing in 1884 nie. Na afloop van die voorafgaande sinode is ds.Büchner deur die Kommissie vir Spesiale Prediking aangestel om op Tulbach spesiale dienste te hou. Sy siekte het hom egter verhinder en in April daardie jaar kom ds.Van der Merwe van Robertson en eerw.Le Roux vir hierdie doel daar aan (*De Kerkbode* 27 Julie 1905:353).

In die omstreke van 1909-1911 het 'n traagheid met betrekking tot hierdie saak ingetree (Redelinghuys 1983:3). Ná 'n afname in spesiale evangelieprediking bepleit die Kommissie vir Evangelisasie van die

Ring van Johannesburg in 1921 dat meer spesiale evangelieprediking gedoen moes word. Enkele gemeentes reageer daarop en in 1923/24 is verskeie konferensies en spesiale dienste gehou met bekering en herlewing as onderwerp (:5).

In 'n verslag van die "Synodale Kommissie voor Speciale Evangelieprediking" wat in 1915 gedien het, was die Kommissie dit eens dat daar nog steeds 'n behoefte in die Kerk bestaan na spesiale evangelieprediking; dat sodanige prediking in die meeste gevalle met kennelike seën gepaardgegaan het en dat, geoordeel aan die aanvraag uit die kerkrade en ringe, asook gemeet aan die vrug op die arbeid, dit wenslik is dat die Kerk met die diens van die predikante, meer sal doen aan die saak van spesiale evangelieprediking (Acta Synodi 1915 Bylae 20:45).

Die probleem word besef wat die implikasies is as een predikant vir 'n bepaalde tyd uit die gemeente geneem word vir hierdie taak. Tog willig dr.D.F.Malan in 1912 in om die vier gemeentes in Rhodesië te besoek met die oog op spesiale evangelieprediking. Verdere verslag word gedoen van ds.J.R.Albertijn wat as emeritusleraar in vier jaar tussen 90 en 100 gemeentes besoek het, meestal in die Kaapprovinsie asook in die Vrystaat en Transvaal (Acta Synodi 1915 Bylae 20:45). Onder 'n laaste punt van die verslag word die wens uitgespreek dat die prediking vanaf die kansels van so 'n aard sal wees "dat bekeeringen onder de geregelde trouwe bearbeiding de regel en niet de uitzondering zullen uitmaken" (:46).

Volgens die verslag van die Kommissie vir Spesiale Evangelieprediking wat in 1919 gedien het, is niks aan spesiale evangelieprediking gedoen nie, omdat, met enkele uitsonderings, geen leraar of kerkraad die Kommissie daarvoor genader het nie. Tog word die behoefte aan die hou van spesiale dienste, veral met Pinkster, uitgespreek. Die Kommissie ag dit wenslik en dringend noodsaaklik dat 'n predikant spesiaal afgesonder sal word vir spesiale evangelieprediking. Hierdie saak word dan vir ernstige oorweging aan die sinode gerig (Acta Synodi 1919 Bylae 37:110).

Vanaf 12-18 September 1922 hou ds.P.van der Merwe van Bloemfontein 'n reeks evangelisasiedienste in Willowmore. Ná hierdie dienste doen die plaaslike leraar, ds.J.R.Albertijn, 'n beroep op die ringe van die Kerk om ernstig aandag te gee aan die afsondering van 'n spesiale evangelieprediker. Hy sien spesiale dienste as 'n geleentheid waar "de mogelijkheid van de bekering en wedergeboorte van zielen krachtig voor de aandacht der christelike gemeente gebracht" word (*De Kerkbode* 11 Oktober 1922:1339). Talle aktiwiteite in die gemeente verg soveel aandag dat "waarachtige wedergeboorte" uit die oog verloor word. "Zelfs in de hedendaagse prediking wordt misschien al te weinig op bepaalde bekering gemik, worden bekeeringen derhalve zelde verwacht, en vinden zij dan ook even zelde plaats" (:1339). Een reeks spesiale dienste wat nou en dan gehou word en met biddende verwagting voorafgegaan word, kan ontsaglik veel doen om die gemeente te oortuig dat haar eerste, grootste en saligste arbeid is: "Zielen in te zamelen tot het eeuwig Koninkrijk van onze Heer en Zaligmaker Jezus Christus" (:1339).

Vir ds.Albertijn is dit verbasend dat die Kerk nog nie 'n persoon afgesonder het vir hierdie taak nie. Hy verwys na een leraar wat reeds 30 "smeekbrievens" ontvang het. 'n Ander leraar het net soveel, indien nie meer nie, ontvang, maar dit moes van die hand gewys word. Daar bestaan wel 'n kommissie vir spesiale

evangelieprediking, maar kon min uitrig weens 'n gebrek aan' fondse en beskikbare manne (*De Kerkbode* 11 Oktober 1922:1339).

Hierdie belangrike saak het nie net by praat gebly nie. Die daad is by die woord gevoeg en een na die ander sinode het mettertyd oorgegaan tot die beroeping van geskikte predikante vir die pos. Hierdie bediening het in die Kaapprovinsie baie vrug opgelewer, met die gevolg dat van die ander provinsies hulle voorbeeld gevolg het.

In 1925 dien 'n beskrywingspunt van die ring van Johannesburg voor die Transvaalse sinode: "Is die tyd nie aangebreek vir die afsondering van toegeruste manne om ons gemeentes met spesiale evangelieprediking te besoek nie?" As reaksie hierop word 'n Kommissie vir Spesiale Evangelieprediking benoem (Van der Watt 1987:190).

In 1928 berig die Kommissie vir Spesiale Evangelieprediking dat, na aanleiding van 'n sinodale besluit (Akta XXV, p.111), ds.P.van der Merwe in dié pos aangestel is. Hy het op daardie stadium in die twee jaar en drie maande van diens, reeds 62 gemeentes besoek. Opnuut word die noodsaaklikheid van so 'n pos beklemtoon en ds.Van der Merwe se woorde word deur die Kommissie aangehaal: "Die Kerk sal 'n groot geleentheid mis, as sy die werk nie met krag voortset nie. Die geleentheid gaan verby; andere doen die werk; en, hoe goed ook al gemeen, trek hulle tog ons mense van ons Kerk af" (Sinodale besluite 1928:90).

5.2 *Evangelisasiewerk van die Kaapse Sinode*

5.2.1 *Die spesiale prediking van ds.J.A.van der Merwe*

'n Amptelike kennisgewing verskyn op 9 Oktober 1929 in *De Kerkbode* waarin die Kommissie vir Spesiale Evangelieprediking bekendmaak dat ds.Jac.A.van der Merwe van Laingsburg die benoeming as spesiale evangelieprediker aanvaar het. Lesers word herinner aan die groot bydrae wat hy tot op daardie stadium tot die C.S.V.-Unie verrig het.

Sedert die aanvang van sy werksaamhede in 1930 kom heelwat berigte in *De Kerkbode* voor. Van oraloor stroom goeie getuienis in van vrug op sy arbeid. Ds.Louis J.Fourie van Middelburg, Kaap, getuig van die individuele seën en gemeentelike seën wat ondervind is met die besoek van ds.Van der Merwe. Vir baie het 'n spesifieke dag of aand in 1930 'n nuwe tydperk in hul lewe ingelei. Die dienste wat begin het met 300 mense en afgesluit het met 1 100, het ds.Fourie laat terugdink aan die vroeë jare van Fouriesburg toe di.Paul Roux en Abraham Kriel daar spesiale dienste gehou het en "menigte ander Fouriesburger met hom die Heer gevind het" (*De Kerkbode* 18 Junie 1930:1118). (Ds.A.F. Louw skryf dat ds.Paul Roux 'n kragtige prediker was. "Hy kon met die voorhamer slaan dat die vonke vlieg" (Louw 1958:140) en onder sy prediking het baie bekerings plaasgevind.)

By die twee na-byeenkomste op Fouriesburg het 'n groot getal mense 'n oorgawe gemaak. "Daarvan het tot bewys gedien die skaar van oor die 700, wat die Sondagaand agtergebly het, toe dit ontbreek het aan tyd vir almal, wat soos menigte ander kalm maar met erns van persoonlike seën wou getuig" (*De Kerkbode* 18 Junie 1930:1118).

In "*De Kerkbode*" van 7 Mei 1930 gee ds.S.J.Latsky van Strydenburg sy weergawe van die metode wat ds. Van der Merwe gebruik tydens sy besoeke aan gemeentes. Hy doen dit met die doel om gemeentes, wat deur ds. van der Merwe besoek sou word, voor te berei. Terselfdertyd wil hy ook die vrese besweer van mense wat bevooroordeel staan teenoor spesiale evangelieprediking as synde Metodisties van aard te wees. Hy verwys na diegene wat meen dat met die dienste slegs op mense se gevoel gespeel word en daarom geen blywende nut het nie. Ook weerlê hy die stelling dat die werksaamhede van die "*pastor loci*" voldoende is en dat hulp van buite onnodig is. "Laasgenoemde (*pastor loci*) se werk verteenwoordig die sagte reën, wat byna ongemerk sy werk doen en onmisbaar is vir die veld; dié van die spesiale prediker is die plasreën, wat vir almal so welkom is, en ons geestelike damme en panne volmaak" (:833).

Vervolgens gee hy drie kenmerke weer van ds. Van der Merwe se dienste wat ook kon dien as riglyn vir ander gemeentes, naamlik deeglike voorbereiding waarin 'n vurige verlange "en ware dors naar siele" bestaan (*De Kerkbode* 7 Mei 1930:834). Vervolgens is nodig 'n "diep selfondersoek of hulle eie lewe reg is om pas wedergeborene kinders van God te ontvang. Die onbekeerdes sal die belangstelling aanvoel. Op sy beurt sal die spesiale prediker trag om die onbekeerdes vir die wedergeboorte voor te berei (:834).

Naas die voorbereidingswerk, is die regte prediking noodsaaklik. Hy sê dat ds. van der Merwe hom daarop toelê om die siel van stap tot stap te voer tot 'n hoogtepunt, waarna 'n beroep op hom gedoen word om die besliste keuse te doen en hom aan die Here oor te gee" (*De Kerkbode* 7 Mei 1930:834). Op hierdie punt verdedig ds.Latsky enige aanval wat op die prediking gemaak word asof dit Metodisties van aard sou wees. Hy verduidelik dat die Metodistiese of sektariese prediker probeer om alleen of te veel op die gevoel te werk. "As nou alleen die gevoel van die mens bekeerd word, maar nie sy wil en sy verstand, is hy maar half, of liewers glad nie bekeerd nie" (:834:).

Ds.Latsky veseker dat geen opwinding of wanorde tydens die dienste plaasgevind het nie en dat tydens die Saterdagmiddiens vir die eerste keer gevra is dat diegene wat geestelike hulp verlang ná die diens moes agterbly..."en toe was die aantal verrasend groot. Ons geloof seker dat vele die aand uit die duisternis tot die wonderbare lig gekom het" (*De Kerkbode* 7 Mei 1930:834).

Die laaste stap in die werksmetode van ds. Van der Merwe, is "troue nasorg" waar die pasbekeerdes gedurig gehelp en bemoedig moet word. Hulle moet as "pasgebore suigeling met melk gevoed word, totdat hulle later vaste spyse kan geniet" (*De Kerkbode* 7 Mei 1930:834).

In aansluiting by hierdie laaste punt oor nasorgwerk, skryf ds.I.J.Viljoen van Adelaide met waardering van die groot taak wat ds. Van der Merwe verrig. Hy wys daarop dat daar nie net 'n behoefte is aan bekeringspreke nie, "maar daar is die bekeerdes, wat verlang na 'n dieper geestelike lewe. Hulle het tog ook die reg om aanspraak te maak op die aandag en hulp van die spesiale prediker" (*De Kerkbode* 27 April 1932:799).

Ds. Viljoen was besorg oor buitekerklike groepe wat hulle toespits op die verdieping van die geestelike lewe van die bekeerdes. Sy kommer is dat hulle nie onder kerklike toesig staan nie en daarom bepleit hy die hulp van 'n tweede spesiale evangelieprediker om ds. Van der Merwe by te staan.

Uit 'n heel ander oord skryf ds. F.J.W. Koch van Omaruru, S.W.A. oor die dienste wat ds. Van der Merwe daar gehou het en sy opmerkings sluit nou saam met dié van ds. Viljoen en meen dat dit jammer is dat daar nie meer leraars van die Ned. Geref. Kerk is wat vir spesiale evangelieprediking afgesonder kan word nie. In die verlede was hulle verplig gewees om werkers van die A.E.B. toe te laat om spesiale dienste in verskillende sentra te hou. Hy betwyfel of dit in belang van die Kerk sal wees op die lang duur (*De Kerkbode* 11 Mei 1932:891). Oor die dienste self, wat deur mense van heinde en ver bygewoon is, is buitengewone belangstelling en geestelike honger geopenbaar, terwyl kragtige bekerings onder oud en jonk plaasgevind het (:891). As uitvloeisel van die dienste is "sterk takke" van die Christelike Stewersvereniging gestig om die lede te help om die vuur wat aangesteek is, aan die brand te hou" (:891).

Te midde van die knellende droogte van 1933 is ryke geestelike seën beleef met die dienste van ds. Van der Merwe in Britstown. Die onderwerp van bespreking onder lidmate was nie meer die depressie en lae markpryse nie, maar die geestelike seëninge wat die gemeente ondervind het. "Ons dank die Here innig vir diegene wat versterk is en vir andere wat vir die eerste maal ontdek het hoe aangenaam dit is om naby die Here Jesus te lewe" (*De Kerkbode* 22 Februarie 1933:367). Ook hy bepleit die diens van 'n tweede spesiale evangelieprediker omdat ds. Van der Merwe elke 17e jaar 'n bepaalde gemeente weer kan besoek. Direk ná die besoek van ds. Van der Merwe is 'n Christelike Stewersvereniging gestig.

Ook in die omgewing van Riversdal het die dienste van Augustus 1937 die gesprekke oorheers te midde van die droogte en politieke onmin. Ná elke aand se diens is die strate gekenmerk deur 'n doodse stilte (*Die Kerkbode* 5 Januarie 1938:4). Die getal Stewers het van 30 tot 90 vermeerder.

Volgens ds. H.L. Pepler van De Hoop kon meer as ooit tevore besef word hoe noodsaaklik 'n diepe sondeoortuiging by siele gewek moet word voordat daar van verlossing kon gespreek word en blywende seën verwag kan word. Sommige het hulle by vernuwning aan die Here gewy; terwyl andere na jare van twyfel tot die lig gekom het (*De Kerkbode* 4 Maart 1936:453).

Uit ds. J.Z. Eloff (Bredasdorp) se oogpunt is met ds. Van der Merwe se duidelike en kragtige prediking 'n helder beeld van die sonde in sy ellende, mag en gevolge geskilder. "Hy het met die hulp van Gods Gees die sonde uit die mens se liggaam kon haal en dit dan vir hom wys. Die uiterlike godsdienskleed is afgeskeur en meer as een het naak, blind, arm en ellendig voor God gestaan" (*Die Kerkbode* 30 September 1936:687).

Onder die opskrif "Spesiale evangelieprediking op Rietbron" (*Die Kerkbode* 13 November 1935:960) skryf ds. J.C.A. Steyl: "Toe alles diep gedolwe was, het elkeen by sy eie akker gestaan en uitgeroep: "O Heer, is dit my lewe, hierdie, wat so diep bedorwe is?" Verborges sondes het opgeskuim, soos die skuimende golwe uit die dieptes van die see, en is verbrysel."

Ds.F.B.Odendaal som die situasie in die gemeente van Knysna soos volg op: "Hier word oortuigingswerk van die diepste aard gedoen. Die sonde word in 'n onomwonde taal in al sy aakligheid en verwoestende gevolge geskilder" (*Die Kerkbode* 25 September 1935:619). Hy berig dat die bekerings hartgrondig en waaragtig was, omdat dit duidelik uitkom in die belydenisse wat gedoen word en die restituisies wat gemaak word (:620).

Ds.J.C.Lamprecht van Bonnievale se waarneming was dat die hoorder eers stap vir stap gelei is om die afskuwelikheid van sonde in te sien, en om sy behoefte aan verlossing en aan 'n Verlosser te besef. Dan word hy op treffende wyse bekend gemaak met die weg van verlossing en "tederlik gelei tot die boesem van die Vader" (*Die Kerkbode* 15 Desember 1937:1142).

Hierdie is maar enkele berigte wat 'n juiste weergawe gee van die dienste van ds.Van der Merwe. Mense is gekonfronteer deur die Woord en die Gees oor hulle sondige toestand, daarna is die verlossing in Christus hulle aangebied, waarna diegene wat positief daarop gereageer het, in die meeste gevalle sekerheid van saligheid ontvang het. Ds.Van der Merwe het met uiterste versigtigheid opgetree om binne die gereformeerde of Calvinistiese beginsels te bly.

5.2.1.1 Gereformeerde werksmetode van ds.Van der Merwe

Uiteraard is die metode wat ds.Van der Merwe gebruik het, onder die gereformeerde vergrootglas geplaas uit vrees dat dit moontlik 'n sektariese gees kon weerspieël. Meer as een berig wat getuig van kragdadige bekerings wat plaasgevind het, kwalifiseer die omstandighede daarvan deur uitdruklik te meld dat dit nie met een of ander vorm van "gevoelsprediking" of emosionele opsweping gepaard gegaan het nie. Persone wat berigte ingestuur het na *Die Kerkbode* (hoofsaaklik predikante) wys uitdruklik op die effektiewe metode wat hy gebruik het en dat daar geen teken van gevoelsprediking of enige vorm van opsweping was nie.

Ds.C.H.Stulting van Humansdorp noem dat sy metode in alle opsigte is na die eise van die Ned.Geref.Kerk en gemeentes (*De Kerkbode* 15 Mei 1935:915). Hy verduidelik dat hy die berig skryf met die oog daarop om die Kommissie vir Spesiale Evangelieprediking te verseker dat die metode van ds.Van der Merwe op die regte spoor is en dat daar aan 'n groot behoefte voorsien word (:916).

In genoemde berig van die dienste op Britstown, getuig ds.Jackson van kragdadige bekerings wat voorgekom het en meld pertinent dat die dienste in die "gees" van die Ned.Geref. Kerk gehou is. Niks wat vreemd of as 'n nuwigheid voorgekom het, het kop uitgesteek nie. Die werk is gedoen sonder uiterlike vertoon of oppervlakkige opgewondenheid. "Die gevoel word nooit geprikkel nie en sensasie word nooit gesoek nie" (*De Kerkbode* 22 Februarie 1933:367).

Ds.J.G.S.van Jaarsveld lewer 'n inset oor die dienste op Willowmore en is oortuig daarvan dat die metode by die dienste sielkundig gesond was en evangelies suiwer (*Die Kerkbode* 13 November 1935:960). Volgens ds.F.B.Odendaal van Knysna is dit nie dat die gevoel buite rekening gelaat is nie, maar dit is tot 'n minimum gereduseer (*Die Kerkbode* 25 September 1935:619). Hy is oortuig daarvan dat hierdie metode van spesiale dienste nie alleen doeltreffend is en bestendige werk beteken nie, maar

dis sonder twyfel die metode wat besonder aanpas "by ons mense en ons Kerk" (:620). Op sy beurt skryf ds.J.C.Lamprecht dat ds.Van der Merwe sy eie metode het, wat volkome aanpas by die gewone prediking in ons Kerk en volksaard. Hy spreek tot hart *en* verstand..." (*Die Kerkbode* 15 Desember 1937:1142).

Ds.S.S.Weyers is dit ook eens dat ds.Van der Merwe se metode van evangelie-prediking aanpas by "ons volksaard en by die opvatting van ons Kerk". Hy sê dat sy boodskappe prakties, nugter en oortuigend is wat beide hart en hoof raak. Hy voeg by dat sy prediking vry is van opsweping van gevoelens en hy maak nie gebruik van die ou metode van handopsteek nie (*Die Kerkbode* 23 Februarie 1938:343).

Of die een predikant bloot die ander se woorde gebruik, is nie seker nie, maar ds.C.A.du Plessis van Brandvlei se verslag lui: "Die spesiale evangelieprediking soos dit hier by ons beoefen is pas hom aan by ons volksaard en by ons gereformeerde opvatting van die saak. Daar is geen opsweping en gevoel nie..." (*Die Kerkbode* 18 Oktober 1939:725).

In 'n baie ernstige trant spreek dr.Jac.J.Müller vroeg in 1933 sy besorgdheid uit oor die "Metodistiese" tendense wat in die Kerk posvat in stryd met die Calvinistiese. Tog het hy waardering vir die "metode van die hou van 'spesiale' dienste...wat hom aansluit by die Calvinistiese beskouings en gevoel. Ons bedoel die wyse en metode, waarop die spesiale evangelieprediker van die Kaapse Kerk, Ds.J.A. van der Merwe, te werk gaan in sy evangelisasiearbeid. Teenoor die Metodistiese wyse van spesiale dienste te hou met die oog op bekering kan ons laasgenoemde met vrymoedigheid noem die Calvinistiese metode" (*De Kerkbode* 8 Maart 1933:452).

Hy trek te velde teen 'n vreemde tendens wat in die Ned.Geref. Kerk ingang gevind het waar "nie alleen Gereformeerde beskouings in die teologie (bv.insake die heilsorde en die uitverkiesing) ingeruil word vir Angelsaksies-Metodistiese opvattinge nie, maar ook ons-kerk-vreemde praktyke, soos gevoelsopsweping by opwekkingsdienste en onheilige sieletellery van diegene wat onder indrukke gekom het, ingesluit het" (*De Kerkbode* 8 Maart 1933:452). Hy voeg by: "Sommige christene moet as gevolg daarvan van tyd tot tyd opge"charge" word by opwekkingsdienste, en het geheel afgeleer om van dag tot dag alleen uit die Woord van God en onder die bestraling van Sy Gees te lewe....As Gereformeerde volk het ons 'n intuktiewe afkeer van sulke dinge as gevoelsopjaging in belang van ons godsdiens, en dit is te verstaan dat die handopstekery om aan te dui wie in die dae van gevoelsopwekking geestelik ryp gedruk is vir die Koninkryk van die hemele, vir vele weersinwekkend is" (:452).

Dr.Müller kom egter nie skotvry af van uitlatings wat hy in sy berig gemaak het nie. In 'n uitgawe 2 weke later, skryf 'n persoon, moontlik 'n predikant onder die skuilnaam "Pastor" dat dr.Müller dikwels terme soos "Kalvinis", "Gereformeerde" en "Metodis" gebruik en wys daarop dat terminologie 'n vername rol speel, maar ook dikwels tot misverstande kan lei. Veral oor die term "rypdruk", deel "Pastor" die gevare wat dr.Müller daarin sien, maar "is die gevaar aan die ander kant nie nog groter van te stadig te wees en gulde kansen te laat verbygaan nie? Dr. Andrew Murray het eenmaal gesê: 'Mense is skynbaar vir die gat van perfeksionisme baie banger as vir dié van imperfeksionisme, en tog val 100 in die tweede gat

waar een in die eerste gat val.' 'n Mens sou so graag gesien het dat Dr.Murray 'n bietjie meer hierop moet gedruk het" (*De Kerkbode* 22 Maart 1933:553).

"Pastor" gebruik 'n voorbeeld waar iemand vroeër in *Die Kerkbode* geskryf het hoe 'n prediker 'n indrukwekkende evangeliepreek kan lewer "waar 'n mens voel die krag van die Heilige Gees is daar teenwoordig", maar geen uitnodiging word gemaak nie. Hulle weet om die net uit te gooi, maar dit nie intrek nie. Nou vra "Pastor" die vraag: "Hoe moet die net ingetrek word? Hier skyn dr.Müller beswaar te maak teen te gou hande te laat opsteek .... Daar is gevaar....En tog die ou ondervinding is, as 'n siel die stap neem, laat hom dadelik daarvoor uitkom en belydenis doen. .Dit is die beste ding vir die persoon self...Publieke belydenis is seker een van die beste maniere om 'n jongbekeerde staande te hou....daarom druk die Heilsleër daarop: nie net hande opsteek nie, nie net agterbly nie, maar publiek in die vergadering opstaan, langs die paadjie opwandel en daar by die prediker, by die boetelingsbank gaan kniel. Dan weet almal dit, en dit is baie makliker vir daardie persoon om verder vir sy Heer uit te kom" (*De Kerkbode* 22 Maart 1933:553).

Aan die einde van die artikel gaan "Pastor" vir dr.Müller teë deur geen fout te vind by die tel van siele nie, want op Pinksterdag is 3 000 getel. "Die aangee van getalle, hoewel seker dikwels oppervlakkig en onvertroubaar, strek tog tot bemoediging van die werk en die werkers" (:553).

Ten spyte van die versigtigheid waarmee ds.Van der Merwe se dienste bejeën is, is sy dienste voorafgegaan deur 'n afwagting en deeglike voorbereiding, veral deur gebed. Groot getalle het, te midde van soms moeilike omstandighede, van heinde en ver na die dienste gestroom - sommige tot 160 km (100 myl). Die hele gemeenskap is deur die dienste geraak. Sy prediking was op die sondige toestand van die mens gerig en daarom was daar 'n spontane sondeooruiging gewerk deur die Heilige Gees. Mense het spontaan gereageer en kragdadige bekerings het plaasgevind. Kinders van die Here is herstel en 'n nuwe vuur en ywer is in gemeentes geblaas. Ds.Van der Merwe se prediking was eenvoudig, prakties en op die man af. Geen emosionele opsweping was te bespeur nie en predikante, kerkrade en gemeentelede was tevrede met sy werkswyse. In verskeie gemeentes is nuwe takke van die Christelike Strewersvereniging gestig, terwyl bestaande takke ná die dienste in ledetal versterk is.

5.2.1.2 'n Terugblik oor 10 jaar

Op versoek van die Spesiale Evangeliepredikingkommissie skryf ds.Van der Merwe in *Die Kerkbode* 'n verslag oor sy werk die voorafgaande 10 jaar. Gehoorsaam aan die Kommissie, skryf hy tog, maar baie teësinig uit vrees dat dit die indruk mag skep dat hy homself op die voorgrond plaas.

Hy beskou hierdie taak van hom as pionierwerk omdat hy "feitlik 'n afkeer gehad het in die ou metode van spesiale dienste" en nie op dieselfde trant wou voortgaan nie (*Die Kerkbode* 6 Maart 1940:406). Omdat die ou metode nie aanpas by die volksopvatting van godsdiens nie (as gevolg van die uiterlike en emosionele aard daarvan) wou hy sien dat dit in verband moet staan met die gewone vorm van die eredienste. Die hoofkenmerk moes wees die "prediking van die heilsweg". "Die leerstuk van ons Kerk wat handel oor die verlossing moet vir tien dae geaksentueer word...Die siel moet stap vir stap gelei

e. Metodisme huldig die leer van perfeksionisme. Koornhof (:212) meen dat daar wel verskil bestaan oor die vraag of Wesley perfeksionisme in die volle sin van die woord geleer het, maar staan vas op die punt dat Metodisme met sy leer van perfeksie konsekwent daartoe moet lei.

5. *Metodisme doen soms af aan die gesag van Gods Woord en lei also lig tot Modernisme.* Die gevolg hiervan is omdat "iemand nie in die eerste plek vra wat leer die Woord van God nie maar wat vereis die saligheid van die mens....Daarby pleit die Methodis vir 'n 'wider and more liberal interpretation of the Scriptures.' En op hierdie standpunt is Modernisme die noodsaaklike gevolg" (Koornhof Julie 1936:213).

6. *Metodisme beskou die leer as minderwaardig en stel lewe teenoor leer.* Koornhof (Julie 1936:213) verwys weer na Wesley wat nie veel waarde aan 'n suiwere leer geheg het nie, solank as daar vrug op sy werk was. Teen die agtergrond van die hedendaagse "Metodistiese kreet: "Gee my lewe en nie leer nie!" sê Koornhof nee, die leer moet 'n rigsgaande wees en die lewe die openbaring daarvan (:213).

- Die Konsekwensies van Metodisme op kerklike gebied

1. *Die Metodiste wek vooroordeel teen die gevestigde kerkorde*

Hieronder lig Koornhof (Augustus 1936:252) 'n paar sienswyses van Metodisme uit en meld onder andere die volgende: "Die absolute en sentrale karakter van die Pinksterwonder word negeer; daar moet weer apostels, evangeliste ens., wees; daar moet weer 'n uitstorting van die Heilige Gees plaasvind; en daar is 'n gedurige gesug na massa-bekeringe soos op die Pinksterdag. By baie lidmate van ons Kerk vind ons nog sulke verwagtings. En as die verwagtings nie verwesenlik word nie, ontstaan as vanself 'n gevoel van vooroordeel en antipatie teen die gevestigde Kerkorde en word gretig gegryp na Metodistiese opwekkingsdienste."

2. *Die Metodisme verontagsaam die verbondsmatige beskouing van die Kerk*

3. *Die Metodisme lei tot uitwissing van Kerklyne.* Hierdie houding word ingeneem deur diegene wat "die bekering van siele" as enigste en laaste doel voor oë het. Dan kom dit immers nie meer daarop aan in watter kerkverband gewerk word nie, solank as siele maar gewen word. "Op hierdie standpunt word 'n bepaalde kerkverband dan ook beskou as iets wat hinderlik en stremmend inwerk op die werk van die 'sielewenner'. Daarom praat 'n man as [sic] Eerw. Lionel Fletcher van die 'saai rouetine van die kerkdiens' waar daar nie genoeg gebied word vir siele-redding nie. En daarom vind ons die begeerte by baie mense in ons Kerk dat die kerkdeur wyd oop gesit moet word vir enige opwekkingsprediker - van watter denominasie ook al - wat daarop uit is om siele te wen" (Koornhof Augustus 1936:252).

4. *Metodisme bied 'n vrugbare bodem vir die ontstaan van buitekerklike strominge en vereniginge.* Verwysende na die Metodiste se "*ecclesiolae in ecclesia*" en "*society-gees*" noem Koornhof (:252) dat hierdie Metodistiese neiging by baie lidmate in die Kerk bestaan wat

dienste. Dit stem grotendeels ooreen met opmerkings wat reeds vroeër deur predikante gemaak is in die beriggewing oor die dienste in die onderskeie gemeentes.

Gebed bly die vernaamste faktor voor en tydens die dienste. 'n Warm atmosfeer moet geskep word om pasbekeerdes tuis te laat voel. Tydens die dienste moet die werkers hulle diensbaar stel onder die leiding van die spesiale prediker "en hom help om met die bekommerdes te handel, waar hy dit nodig ag. Laat die werkers bekommerdes aanmoedig om agter te bly maar niemand dwing nie." Goeie raad oor nasorg word gegee, onder andere om pasbekeerdes te besoek, hulle aan te moedig om by 'n Strewersvereniging of Bidgeselskap aan te sluit, hulle aan opbouende prediking te onderwerp, die lees van traktaatjies en boeke aan te moedig, asook om konferensies vir hulle te reël.

Tydens 'n vergadering van die Kommissie van Evangelisasie wat op 18 Januarie 1951 gehou is, het ds. Van der Merwe berig dat hy die vorige jaar 13 gemeentes besoek het. Die opkoms was altyd groot en die verlange na die evangelie sterk. Dit het sestien jaar geneem om al die gemeentes van die Kerk in Kaapland te besoek, terwyl hy die voorafgaande vyf jaar reeds met sy tweede rondte besig was. By hierdie tweede reeks besoeke het hy oral bewyse teengekom van die blywende vrug van die bekerings wat tydens spesiale dienste plaasgevind het (*Die Kerkbode* 28 Februarie 1951:444).

5.2.2 Evangelisasiewerk van ds. G.D. du Toit

In 'n beriggie deur ds. J.C. Smit, wat handel oor spesiale dienste te Aurora vanaf 10 tot 17 Oktober 1937, skryf hy dat ds. Du Toit begin het met sieldeursoekende boodskappe oor sonde, wat 'n groot en dringende behoefte en verlange na verlossing en vrede gewek het. "Sy boodskappe is suiwer evangelies, deeglik uitgewerk en word op 'n besonder duidelike, aantreklike en hartlike manier gelewer, sodat die eenvoudigste dit helder kan vat en verstaan. Daar was geen opgewondenheid nie, en die besluite wat daar geneem is, is na stille, tydsame en kalme oordenking in 'n rustige atmosfeer geneem" (*Die Kerkbode* 10 November 1937:885).

'n Soortgelyke getuienis word gelewer deur ds. W.A. Alheit van Touwsrivier oor dienste wat in 1937 gehou is. Met die namiddagdiens is boodskappe oor die verdieping van die geestelike lewe gehou omdat daar 'n merkbare verlange in die Kerk bestaan het na die ondervinding van heiligmaking. In die aand is die boodskap oor sonde en verlossing gebring. Met die afsluitingsdiens is ekstra sitplekke in die kerk aangebring en een na die ander, soms tegelyk, oud en jonk, het opgestaan om te sê wat Jesus vir hulle gedoen het en beteken, "nadat almal wat aan die kant van die Here staan, saam opgestaan het" (*Die Kerkbode* 1 Desember 1937:1042,3).

In die uitgawe van *Die Kerkbode* van 15 Desember 1937 (p.1118) getuig ds. W.L. Steenkamp van geseënde dienste wat ds. Du Toit in Goudini gehou het. Soos in die vorige gevalle, berig ds. C.C. Kritzinger van Hopetown (*Die Kerkbode* 5 Julie 1939:27) nie alleen van die geseënde dienste nie, maar ook van die positiewe uitwerking wat dit op die plaaslike Strewersvereniging gehad het.

Ds. I.J. Viljoen vertel ook in sy weergawe van die dienste wat op Somerset-Oos gehou is (*Die Kerkbode* Oktober 1940:635) van die geestelike verdieping en maak 'n slotopmerking: "n Laaste indruk van die

boodskappe is dat die dienste die juiste balansering bewaar van intellek en emosie; of moet ek liewer praat van oortuiging en besieling? Loop ons oor die algemeen nie gevaar om te bang te wees vir die woord "emosie" nie? ...Die waarborg van hierdie juiste balansering van intellek en emosie, of van oortuiging en besieling lê daarin dat die prediker Gods Woord laat spreek. En wanneer sy Woord spreek, dan biggel daar 'n traan oor die wange van die sondebewuste siel, maar die Woord lê ook weer die loflied op die lippe van die verlose kind van God."

Na 'n paar dae van deeglike voorbereiding en selfondersoek, waar kinders van die Here begeer het om "geestelik voller en voller te word deur die werking van die Heilige Gees", het ds.Du Toit die gemeente Albanie, Riebeek-Oos, besoek. Ds.G.P.le Roux vertel van die middag- en aanddienste dat die Gees van God sy werk van oortuiging in harte gedoen het en vir hulle getoon het die krag en aakligheid van die "vlees", die woestynlewe, die selfliefde in die koue harte. In die aand het die Gees van God weer baie pleitend en kragtig deur sy kneg gespreek tot die ongeredde siele. Nadat die uitnodiging tot die mense gerig is, het daar veertien grootmense en 'n aantal kinders die stap geneem "en in trane van skuldgevoel (ge)buk voor die voet van die kruis en Hom erken, as Jesus, die Redder van hul siele!" (*Die Kerkbode* 16 April 1941:702).

Ds.S.S.Weyers van die gemeente Greykerk skryf oor ds.Du Toit dat sy optrede geen opgewondenheid en geen opsweping van gevoelens opgelewer het nie. Sy boodskappe was suiwer evangelies. Sy metode om bekommerdes uit te nooi was by uitstek taktvol (*Die Kerkbode* 14 Mei 1941:895). Wat die dienste op Caledon betref, word die volgende berig: "Sondagaand by die afsluiting, asook Maandagaand by ons dankstond, kon vele op aangrypende wyse, met gesigte stralende van innerlike vreugde en heerlike oorwinning, getuig dat hulle Christus vir die eerste maal gevind het, of nuwe lig vir hulle siele ontvang het, of geloofsversekering verkry het. Roerend was voorwaar die getuienisse van persone wat openlik in sonde geleef het en tot kragdadige bekering gekom het" (*Die Kerkbode* Oktober 1942:471).

Laastens word berig van dienste wat aan die begin van 1942 in Stellenbosch gehou is. Waar ander berigte net meld dat die kerke stampvol was, skryf dr.D.R.Snyman dat by die slotdiens ongeveer 1 800 mense teenwoordig was. Ook hy getuig van groot seën tydens die dienste (*Die Kerkbode* 4 Maart 1942:)

Ds.G.D.du Toit word beskou as een van die "spesiale" manne wat hierdie pos beklee het. "Hy het sonderlinge gawes gehad om te kan preek en om veral die diep waarhede van Gods Woord duidelik te maak en daarby was hy 'n student van die Bybel by uitnemendheid." Ná die reekse spesiale dienste wat deur hom gehou is, het die jong studente op Stellenbosch telkens by hom gaan verneem hoe die dienste verloop het. "Ons het dan verneem van die wonderlike bekerings en ons in die werke van God deur Sy dienskneg verbly" (*Die Kerkbode* 19 Februarie 1975:242).

In feitlik al die berigte word melding gemaak van die verwagting wat by lidmate was dat die Here hul sou seën. Die middagbyeenkomste het oor heiligmaking gehandel, terwyl die aanddienste gebruik is om boodskappe aan onbekeerdes te bring. Die skrywers is dit eens dat die boodskappe kragtig afgelewer is en dat dit nie met enige opsweping gepaard gegaan het nie. Telkens is berig gebring van 'n groot aantal

persone wat getuig het wat die Here vir hulle gedoen het tydens die dienste. Waardering is ook uitgespreek vir die groot taak wat die twee spesiale evangeliepredikers, di.Du Toit en Van der Merwe doen.

Op 'n vergadering van die Kommissie vir Spesiale Evangelieprediking op 25 Januarie 1939, waarby beide di. Van der Merwe en Du Toit teenwoordig was, word verslag gedoen dat daar 'n "klimmende belangstelling" in die spesiale evangelieprediking voorkom, deurdat navrae daarna en bywoning tydens byeenkomste toegeneem het (*Die Kerkbode* 8 Maart 1939:430). "Daar is 'n merkbare ernstige verlange in die Kerk na die verkondiging van die ou Evangelie, wat 'n krag van God tot saligheid is" (:430).

Enkele probleme word tydens hierdie vergadering aangestip, onder andere die onkunde aangaande die heilsweg. "Siele verlang daarna maar verstaan nie" (*Die Kerkbode* 8 Maart 1939:430) asook die probleem met die Los predikante wat "met 'n verkeerde leer die gemeentes opsweep." Seën word met die dienste ontvang deurdat "etlike gevalle van merkwaardige bekeringe" plaasvind - "Siele word weder gebore" terwyl gelowiges geestelik versterk word (:430). 'n Konferensie vir al die gemeentes word in die vooruitsig gestel met "Die Heilsweg" as tema.

Tydens 'n kommissievergadering van die Kommissie vir Spesiale Evangelieprediking wat op 18 Januarie 1945 gehou is, het die werksaamhede van bogenoemde twee leraars onder die loep gekom. Albei het verslag gedoen van hulle werksaamhede. Eersgenoemde het reeds sestiën jaar se werksaamhede op hierdie terrein agter die rug.

Gedurende die besprekings is drie vrae na vore getree: Regverdig die werk die afsondering van twee werkkragte? Keur die vergadering die werkm metode, soos deur ds. Van der Merwe uiteengesit, goed? Is dit kerkregtelik in orde dat sulke predikers optree?

Op die eerste twee vrae is positief geantwoord "en wat die laaste betref, dat, alhoewel daar geen roepende gemeente, ens. is nie, die lae peil van die geestelike lewe in hierdie eeu van afval die optrede van manne met besondere gawes deur die hele Kerk heen eis" (*Die Kerkbode* 31 Januarie 1945:101). Op hierdie vergadering is die gedagte geopper dat die naam van die Kommissie verander moes word.

5.3 *Spesiale Evangelisasieprediker in Transvaal*

In 1934 willig di.J.C.Reyneke en J.C.Cronjé in om hulle dienste tydelik beskikbaar te stel as spesiale predikers. Hulle getuig "dat daar kennelike seën op die arbeid gerus het; dat die Ou Evangelie nog niks aan krag en frisheid verloor het nie, dat daar etlike gevalle was van kragdadige bekering en oortuiging van sonde....Daar is ongetwyfeld behoefte aan spesiale evangelieprediking in ons Kerk" (Redelinghuys 1983:12).

Nie alle gemeentes het hierdie visioen gedeel nie en het daar nie voor 1937 iets daadwerkliks plaasgevind nie. Ds.J.F.Botha, emeritusleraar van Molteno, is tydelik in hierdie pos aangestel. Volgens sy eie waarneming is dit vir hom duidelik dat met sy besoek aan gemeentes sy primêre oogmerk was om "kinders van die Here" te bereik "om hulle te help tot self-ondersoek, verootmoediging en toewyding." Die meeste mense wat op die prediking gereageer het, was juis kinders van die Here wat "ontevrede was

om hulle opnuut aan die Here te wy, en na die krag van die Heilige Gees verlang het" (Redelinghuys 1983:20,21). Ds.Botha se dienste is dikwels as "Metodistiese opswepery" beskou (:21).

Hoe dit ookal sy; die noodsaaklikheid van 'n voltydse evangelieprediker het onafwendbaar geword, onder andere weens die gevaar van geestelike verwarring by baie lidmate wat veroorsaak word deur sektes, asook deur die gebruikmaking van persone en bewegings van buite die Kerk (Van der Watt 1987:191). Dit was die A.E.B. en Oxfordbeweging wat die geestesstrominge en buitekerklike groepe was wat dikwels in die geestelike behoeftes van die lidmate voorsien het (:192).

Die ideaal van 'n spesiale evangelieprediker in Transvaal is verwesenlik toe ds.J.C.G.Kotzé op 27 April 1937 tot hierdie amp verkies is.

5.3.1 Ds.J.C.G.Kotzé as Spesiale Evangelieprediker

Goeie getuienis is deur die jare gelewer van 'n suksesvolle bediening wat hy volvoer het. Na aanleiding van 'n reeks dienste wat hy in Middelburg gehou het, verskyn 'n berig in *Die Voorligter* van Maart 1938 dat die dienste nie met enige opsweping gepaardgegaan het nie, maar "op kragtige wyse lê hy die al-oue-Evangelie-waarhede voor" (Redelinghuys 1983:40). Daar word terselfdertyd gewaarsku teen 'n "oordrewe konferensiegees" wat kan ontstaan.

Vanaf 22 tot 31 Januarie 1938 besoek ds.J.C.G.Kotzé, Carolina. Die plaaslike leraar, ds. H.D.A.du Toit, getuig van die groot belangstelling wat onder lidmate geheers het vir die dienste. "Meedoënloos het die besoekende leraar die sonde in al sy vorme aan die kaak gestel en hul ongenadig gestriem totdat 'n mens by jouself die sug laat hoor het: 'Ag wanneer sal hy dan die mense vra om agter te bly? Waarom martel hy hulle so?' Maar nee, aand vir aand gaan verby sonder dat so 'n oproep gemaak word....'n Drie of vier aande voor die afsluiting word gevra dat diegene wat nog nie die Here as Saligmaker ken nie en ook ander vriende sal agterbly om die weg van saligheid nog eenvoudiger te verneem. Van daardie oomblik af word die swakkes elke aand by die hand geneem en verder gelei op die pad na die hemel" (*Die Kerkbode* 16 Maart 1938:475).

Baie opvallend van hierdie en ander berigte is die pertinente vermelding van die metode van uitnodiging wat ds.Kotzé gevolg het. Soos in die geval van beriggewing oor ds. Jac. van der Merwe se dienste, word met nadruk daarop klem gelê dat met versigtigheid omgegaan word wanneer behoeftige siele uitgenooi word. Dit kan slegs wees uit vrees dat dit 'n "Metodistiese" karakter kan aanneem soos wat die geval is met handopsteek.

So skryf C.J.Geldenhuys uit Fochville byvoorbeeld: "Nooit was daar die minste opsweping nie. Tog het die krag van die evangelie die harte gebreek en vatbaar gemaak. Die Gees van die Here het wonderlik gewerk en siele het so onder die indruk van hul verlore toestand gekom dat buitekant die kerk al gefluister is: "Wanneer tog sal dominee bekommerde siele uitnoui?" Maar Ds.Kotzé doen niks haastig nie; 'n siel moet eers tot waaragtige oortuiging van sonde kom. Teen die einde van die dienste is daar afgekondig dat bekommerde siele mag agter bly" (*Die Kerkbode* 25 Mei 1938:972). Tydens hierdie

dienste het "groot getalle" die Here aangeneem as Verlosser. "Andere moes die vorm van godsdiens afwerp, en kinders van die Heer is kragdadig onder sondebeseft gebring" (:972).

Ook lê ds.H.C.Botha van Biesjesvlei nadruk daarop dat ds.Kotzé se prediking nie met gevoel en opsweping gepaard gegaan het nie. Getalle was nie die oogmerk nie, maar waaragtigheid. Vir die eerste sewe dae word geen uitnodiging gemaak dat siele moes agterbly ná die diens nie. Alles word oorgelaat aan die oortuigende werk van die Heilige Gees. Op die agste aand word al die kinders van die Here en diegene wat die Here soek, uitgenooi om agter te bly ná die diens. Die volgende aand is persone wat die Here ten tye van die spesiale dienste gevind het, gevra om agter te bly, sowel as diegene wat nog glad nie die Here kon vind nie. Ná verduideliking en gebede is daar persoonlike aandag geskenk aan diegene wat nog in duisternis verkeer (*Die Kerkbode* 26 April 1939:765).

Te midde van talle positiewe verslae oor sy werk, maak ds.Kotzé in 1943 'n paar opmerkings oor verkeerde opvattinge wat bestaan oor die pos van spesiale evangelieprediker, onder andere hardheid, oppervlakkigheid en gejaagdheid van die tyd asook die brandstoftekort. Hy doen 'n beroep op die Sinodale Uitbreidingskommissie dat 'n wetenskaplike studie oor evangelisasie gedoen moet word omdat sommige mense die spesiale evangelieprediker as onbybels en ongereformeerde beskou (Redelinghuys 1983:46). Hierin kan reeds die eerste tekens gesien word van die wegbeweeg van hierdie tipe bediening.

"*Spesiale evangelieprediking - 'n Terugblik*" is die opskrif in *Die Kerkbode* van 16 Februarie 1944 (p.144-145) waaronder ds.Kotzé, sy indrukke gee van meer as 6 jaar se arbeid op hierdie gebied. Hy het soveel waardering vir diegene wat hom deur die jare ondersteun het en vir hulle wat met die Here ontmoet het. Hy spreek openhartig sy gevoel uit oor die vermoënis en ontberings wat met so 'n bediening gepaard gaan en ook oor gevalle waar hy, selfs van kollegas, teëkanting ontvang het.

Reeds op hierdie stadium (1944) kon 'n mens tussen die lyne lees dat hy sy oog daarop gehad het om weg te beweeg van die rol van spesiale evangelieprediker en om die taak aan die gemeenteleraars oor te laat. Dit het dan aan die begin van die vyftigerjare gerealiseer. In die genoemde terugblik sê hy: "daarom het ons ook al meer oortuig geword dat sulke dienste kosbaar en nodig is, maar dat dit van die leraar self moet uitgaan, selfs al roep hy hulp van elders in. Dan alleen sal ons blywende vrug sien wanneer dié werk 'n direkte uitvloeiing van die gereelde bediening is. Spesiale dienste is nie 'n towerstok om alles reg te maak nie. Wat meer is, herlewings kom nie deur spesiale prediking nie, maar deur spesiale gebede. Sonder hierdie voorbereide atmosfeer bly die verwagting van spesiale dienste 'n spottende opgeefsel. Weer sê ons, hierdie werk moet uitgaan van die leraar self..." (*Die Kerkbode* 16 Februarie 1944:144,5).

Hy het verder beseft dat die kerkvreemde nie deur hierdie metode van evangelisasie bereik kon word nie, maar wel deur die korrekte funksionering van die plaaslike gemeente. Hy was genoodsaak om hieroor 'n studie te doen en in sy geskrif "*Die Kerk op sy Soektog - Besinning oor die Evangelisasietaak van die N.G.Kerk in Suid-Afrika in ons dag*", wat in 1959 gepubliseer is, maak hy 'n nuwe deur oop vir die evangelisasietaak.

Tydens die bediening van sy opvolger, ds.Pienaar, het die klem verskuif weg van spesiale evangelieprediker na dié van Sekretaris vir Evangelisasie.

5.3.2 Ds.A.J.Pienaar

Nadat ds.J.A.van der Merwe beroep is as spesiale evangelieprediker en dit nie aanvaar het nie, is ds.A.J.Pienaar beroep. Hy was huiwerig om dit te aanvaar omdat hy van mening was dat hy as tweede keuse nie die vertroue van die Transvaalse Kerk gehad het nie (Redelinghuys 1983:30). Hy aanvaar egter die beroep wat op 7 November 1944 uitgebring is.

Reeds in sy tyd het 'n klemverskuiwing begin intree weg van spesiale prediking. Die Sinodale Kommissie vir Evangelisasie het aan die sinode 'n aanbeveling gedoen dat die benaming "Spesiale Evangelieprediker" vervang moes word met "Sekretaris van Evangelisasie" (*Die Kerkbode* 6 Junie 1945: 292,3).

5.3.2.1 Agtergrond

Andries Jacobus Pienaar is op 8 Julie 1902 in Pretoria gebore. Hy ontvang sy skoolopleiding aan die Eendrachtskool en later aan Boys High in Pretoria. Hy kom as veertienjarige tot bekering tydens 'n C.S.V.-konferensie op Heidelberg. Ook sy roeping om predikant te word ontvang hy tydens 'n C.S.V.-konferensie in 1918 (Redelinghuys 1983:31). Hy behaal die B.A.-graad en Teologiese Diploma aan die Universiteit van Stellenbosch. Tydens sy bediening te Rustenburg (1932-34) het sy kollega, ds.J.C.Cronjé, 'n groot invloed op hom uitgeoefen. Hy bedien die gemeentes Messina, Nelspruit en Malvern. "Hierdie ernstige man en vurige prediker was by uitnemendheid geskik om ds.Kotzé op te volg" (:32).

Nadat hy die beroep as Sekretaris vir Evangelisasie aanvaar het, sonder hy hom vir 'n maandlank af en word daarna op die aand van 10 Maart 1945 in die Grote Kerk in Pretoria bevestig - in die gemeente waar hy gedoop, aangeneem en getroud is (*Die Kerkbode* 6 Junie 1945:292). Ds.H.D.A. du Toit het die bevestigingsrede gevoer. Ds.Pienaar het die Sondagoggend sy intreerede gelewer in die Bronbergkerk. Die teksvers by daardie geleentheid was: "Want die Seun van die Mens het gekom om te soek en te red die wat verlore is. "Gedurende die daaropvolgende week is spesiale dienste gehou. "Die belangstelling was besonder groot, sodat luidspreekers aangebring moes word. Vele het sekerheid van die geloof ontvang, terwyl ander versterk is op die weg van die lewe" (:292).

Vanaf 29 Maart tot 7 April 1945 was ds.Pienaar verantwoordelik vir 'n reeks dienste op Hendrina. "Met groot krag, duidelikheid en oortuiging het die boodskappe aand na aand gekom; boodskappe wat nog vir jare in die hart van hierdie gemeente sal lewe!" (*Die Kerkbode* 6 Junie 1945:292). Groot getalle het na die dienste opgekrom en kleiner biduurtjies is daagliks gehou ter wille van die dienste. Vele oorgawes aan die Here is gemaak. Ná elke diens het groot getalle mense agtergebly; sommige vir gebed en voorbidding, ander om 'n nuwe stap in hul lewe te doen (:293).

Ds. Pienaar het ook aan die gemeente gewys dat die taak van evangelisasie nie alleenlik by die spesiale evangelieprediker berus nie, maar dat dit die taak van die kerk as geheel is. Hy het dit benadruk dat elke

ware gelowige die opdrag ontvang het om "siele te wen" (*Die Kerkbode* 6 Junie 1945:293). Die lied wat ds.Pienaar so baie laat sing het, het vir die gemeente nuwe betekenis gekry: "*Red wat verlore gaan, Soek die wat sterwe. Ruk hul ontfermend uit sonde en dood!...*"

Die Sinodale Evangelisasiekommissie het besluit dat die leuse "*Terug na die Kerk en die Christus van die Kerk*" gedurende 1946 in die Kerk toegepas moes word. In *Die Kerkbode* (15 Mei 1946:596) gee ds.Pienaar etlike wenke aan die hand hoe om hierdie offensief tydens Pinkster toe te pas. Leraars is versoek om volgens 'n voorgestelde temalys soos deur die Kommissie saamgestel, boodskappe in die gemeentes te bring. Predikante is ook aangeraai om gedurende Meimaand soveel moontlik met mekaar kansels te ruil. Verdere strategieë is ook beplan vir optredes tydens en ná Pinkster.

In 1950 aanvaar ds.Pienaar 'n beroep na Pretoria-Sentraal en hy word opgevolg deur ds.R.J.N. van Tonder as Sekretaris van Evangelisasie. Laasgenoemde was ook verantwoordelik vir die daarstelling van 'n Evangelisasiesprekkamer in Transvaal.

5.4 Plaaslike evangelisasieaksies

Evangelisasiewerk is nie net deur spesiale evangeliepredikers gehou nie. Gemeentes en ringe het onderling die nood besef en besluit om self voort te gaan met die groot taak.

Gedurende 1945 het predikante van die ring van Ermelo byvoorbeeld vergader om evangelisasie onder die loep te neem, veral in die lig van die nuwe oriëntering in die Transvaalse Kerk ten opsigte van evangelisasie. Verskeie besprekingspunte het gedien. Die eerste ideaal wat nagestreef sou word, is "'n kerk wat van preekstoel tot lidmaat vervul is met die een begeerte om 'n gedurige toevloei te sien van mense wat Jesus leer ken het as hul persoonlike Saligmaker, en wat op hul beurt weer ander tot dieselfde ondervinding probeer lei" (*Die Kerkbode* 6 Junie 1945:292). Uit 'n totaal van 13 besprekingspunte het van die volgende gedagtes na vore gekom: Om 'n ware "visser van mense" te wees, moet die leraar hom losmaak van kommissies; elke ouderling moet 'n sielesoeker en 'n voorbidder wees; die prediking moet gemik wees op die inbring van siele, ens. (:292).

Gedurende Maart 1946 hou die ring van Ermelo op Amsterdam 'n kerkraadskonferensie met Evangelisasie as tema. Ds.J.J.Driescher stel 9 punte saam wat ook kon dien as riglyn vir ander kerkraadskonferensies. Hierdie punte beklemtoon die nood aan evangelisasie, in besonder die noodsaaklikheid van die "redding van siele" te midde van die "floue geestelike toestand van die kerk". Elke gewone lidmaat en veral kerkraadslede het die taak om "behoefte siele" in te bring. Persoonlike werk, opelugdienste, straatprediking, kampe vir jongmense, getuienisse, informele buitendienste met die klem op Bybelstudie, traktaatverspreiding en kolportasiewerk "en byeenkomste met die oog op buitengewone voorbidding vir individue en vir herlewing in die Kerk" is alles idees wat voorgehou word as middele vir evangelisasie (*Die Kerkbode* 17 April 1946:404).

5.4.1 *Afname in Spesiale Evangelisasieprediking*

Algemene ontevredenheid het begin intree teen die spesiale evangelieprediking "wat eintlik net die meelewende lidmate bereik het, terwyl die rand-kerklikes en buitekerklikes buite skoot van die Evangelie gebly het" (Groenewald 1972:56).

In 1949 het geen spesiale dienste in Transvaal plaasgevind nie omdat dit óf in onguns geraak het, óf omdat gemeentes onder die indruk verkeer het dat die Sekretaris van Evangelisasie se program te vol is en dan nalaat om hom te nooi. Volgens Redelinghuys (1983:72) is dit opvallend dat in die tydperk Julie 1948 tot Desember 1950 benewens ander aktiwiteite slegs in 14 gemeentes spesiale dienste gehou is. Die byeenkomste was ook kleiner, veral as dit vergelyk word met die werk van ds.Kotzé wat in drie en 'n half jaar 55 gemeentes besoek het waartydens 5 500 kaartjies aan jong bekeerlinge uitgedeel is (:44). Die rede vir hierdie afname kan toegeskryf word aan die feit dat die fokus van evangelisasie wegbeweeg het van die spesiale evangelieprediker na die plaaslike gemeente.

5.5 *Evangelisasiewerk in die O.V.S.*

Vir etlike jare het die Sinode van die Vrystaatse Kerk wel 'n kommissie vir spesiale evangelieprediking gehad. Gemeentes wat spesiale dienste wou hou, kon die Kommissie nader sodat aan die versoek voldoen kon word. Geen kerkraad het oor 'n tydperk van drie jaar van die Kommissie se dienste gebruik gemaak nie, hoewel daar wel spesiale dienste gehou is en selfs van persone van buite gebruik gemaak is (*De Kerkbode* 26 September 1934:585). Hierdie tendens het daartoe aanleiding gegee dat die Sinode besluit het om 'n "vaste spesiale evangelieprediker" vir die Vrystaatse Kerk (insluitend Rhodesië) aan te stel.

In hierdie artikel verduidelik ds.J.J.Wasserfall dat die daarstelling van so 'n pos nie beteken dat 'n "ander Evangelie" verkondig sal word nie, ook nie dat dit 'n refleksie werp op die leraar en kerkraad wat die "volle evangelieprediking verwaarloos" het nie en allermins dat dit "'n belydenislose metode van prediking" sal wees wat bestaan uit 'n "aaneenskakeling van sensasiewekkende, gemoedsopswepende terme en uitroepe en sielskoddende sinsnedes uit hul Bybelse verband uitgeruk" (*Die Kerkbode* 26 September 1934:586). Die doel van spesiale evangelieprediking moet wees "om die gewete van die onbekeerde wakker te skud tot bekering, en om die gewete van Gods kind wakker te skud tot 'n heiliger lewe" (:586).

Die motivering vir die daarstelling van spesiale evangelieprediking is gegrond op die feit dat daar waarskynlik oral 'n sterk begeerte was na sodanige bedieningsrigting. In weerwil van die teleurstellende ondervinding van die Spesiale Evangelieprediking-kommissie, soos weergegee in die verslag aan die Sinode, wou talle lidmate van die Ned.Geref.Kerk graag sulke spesiale dienste bywoon, ongeag wie die predikers was (*Die Kerkbode* 26 September 1934:586). Ook die besondere belangstelling in die jaarlikse Pinksterbidure versterk die behoefte aan so 'n aksie en ook die kommerwekkende toenemende invloed van buitekerklike bewegings noodsaak die spoedige aanstelling van 'n spesiale evangelieprediker (:586).

Lidmate begeer ook meer preke oor "Die hoër lewe", "Heiligmaking" of "Troonlewe". Omdat die plaaslike leraar by sy vele verpligtinge nie by dit alles kan uitkom nie, sou die aanstelling van 'n spesiale prediker die las verlig (*Die Kerkbode* 26 September 1934:587). 'n Sterk kwalifikasie wat geld vir die spesiale evangelieprediker is dat die prediking "diep, ernstig, suiwer Skriftuurlik, en eg-Gereformeerd" sal wees" (:587). Wat die verwagte resultate van so 'n bediening sal wees, skryf ds. Wasserfall: "Daar sal gewisselik siele vir Koning Jesus ingesamel word; siele van Gods uitverkorenes, vir wie die tyd van insameling, in Sy ewige raad vasgestel, ryp is. En hieroor sal daar innige sielevreugde onder Gods kinders wees!" (:587). Tog word die waarskuwing gerig dat die "sensasiesoekende lidmaat wat, net soos die bioskoopganger, 'n onlesbare dors ontwikkel het vir gedurige prikkeling en opwinding van die gevoelslewe" teleurgesteld sal wees "met ons eie spesiale evangelieprediker" (:587).

Tydens die Vrystaatse sinode van 1937 is diep onder die besef gekom van die behoefte onder die mense aan verdieping van die geestelike lewe. Sommige het gemeen dat die aanstelling van 'n spesiale evangelieprediker in die behoefte sou voorsien. Andere het weer daarteen gewaarsku uit vrees dat 'n sektegees sou posvat en aanbeveel dat dit 'n gesonder metode sou wees as die predikant en kerkraad meer intensiewe bearbeiding onder lidmate doen (*Die Kerkbode* 28 April 1937:776,7). Ná 'n hele dag se bespreking is die volgende besluit met 80 teen 74 stemme geneem:

"Die Hoogeerw. Sinode getuig met grote dankbaarheid jeens die Here van die seën wat steeds gerus het op die gereelde en getroue prediking van die Evangelie in ons gemeentes; hy spreek dit as sy oorwoë mening uit dat die wedergeboorte, waaragtige bekering en heiligmaking alleen die werk is van die Heilige Gees en dieselfde gepredikte Woord; hy het kennis geneem dat vele gelowiges in die Kerk, onder die invloed van die verskillende geestesrigtinge van die teenswoordige tyd die Kerk en sy prediking as feitlik ontoereikend - so nie as uitgedien beskou...hy sien in hierdie gees en gesindheid 'n aktuele gevaar waarteen gewaarsku moet word. Met die oog op hierdie een en ander besluit die Hoogeerw. sinode om sy besluit van 1934 (Not.Sin.1934 bls.60) te herroep en om vir die teenswoordige nie oor te gaan tot die beroeping van die spesiale evangelieprediker nie..." (:777).

Predikante is aangemoedig om oor en weer spesiale dienste te hou en vra die Kommissie vir Spesiale Evangelieprediking om behulpsaam te wees.

Hoewel die behoefte aan 'n spesiale Evangelieprediker reeds vir jare in die Vrystaat bly voortbestaan, word in 1951 vanuit 'n Rings-kerkraadskonferensie te Kestell berig dat daar nog niks aan die saak gedoen is nie. Die noodsaaklikheid daarvan het opnuut weer aan die lig gekom en sou die saak die volgende jaar vir dringende aandag voor die Vrystaatse sinode dien (*Die Kerkbode* 14 November 1951:966). Tydens dieselfde konferensie is kommer uitgespreek oor die "geestelike insinkingsproses" wat in die provinsie plaasgevind het. Kommer bestaan oor die gees van materialisme. "Dit ontbreek ons Kerk nie aan getalle, bedrywighede en stoflike middels nie, maar aan innerlike krag en selfbeheersing. Daar is 'n steeds aangroeiende stroom wat die Kerk verlaat om by ander geloofsrigtings aan te sluit...Lewelose vormlikheid en koudheid is byna oral die kenmerk van die Kerk...Behoeftes aan gebed en 'n drang na 'n dieper geestelike lewe is skaars. Dis of ons magteloos staan om die ontsettende ongelooftrome die hoof te bied, en in die nood van 'n sinkende wêreld te voorsien" (:966). Opnuut is die behoefte aan

georganiseerde evangelisasie uitgespreek as enigste middel waardeur die peil van geestelike lewe binne die Kerk verhoog kan word en om die afvalliges te bereik en terug te bring na Christus.

Volgens Van der Watt (1987:197) is eers aan die begin van die vyftigerjare met evangelisasie as 'n georganiseerde werksaamheid in die O.V.S. begin. Telkens is die gedagte van die beroeping van 'n spesiale evangelieprediker op sinodes verwerp. "Die motivering hiervoor was sterk: enige vorm van buitengewone evangelisasie is nie genoeg nie as 'n lae peil van geestelike lewe, 'n verslapping van die tug en 'n funksieverlies van die ampte toegelaat word in die gemeentes. Vervreemding sal so steeds groter afmetings aanneem" (:197) In 1952 besluit die Vrystaatse Sinode om in beginsel die aanstelling van 'n Sekretaris van Kerkherstel en Evangelisasie goed te keur (Van der Watt 1987:197).

5.6 *Spesiale evangelieprediking onder die soeklig*

Die bediening van spesiale evangelieprediking het deur die jare dikwels onder die vergrootglas gekom. Mense was baie skepties daarteen; sommige het openlik hulle afkeur daaraan geheg, terwyl andere met versigtigheid dit benader het.

Oberholster (1952:224) sê dat daar tydens spesiale dienste druk op lidmate uitgeoefen is om getuienis af te lê en dat slegs diegene wat getuienis afgelê het, as kinders van God beskou is. Die sukses van die dienste is dikwels gemeet aan die hoeveelheid getuienisse wat afgelê is. Mense is daardeur gewoond gemaak dat die buitengewone geleentehede die enigste was wanneer die Gees van God werk. Sodoende is gereelde arbeid in gemeentes in 'n swak lig geplaas.

Oberholster (1952:225) verwys na ds.P.D.Rossouw se bydrae in *Elpis* (Julie 1879) waarin hy sê dat diegene wat volstaan met die gewone prediking, tevrede is met 'n koue, dooie, dorre formalisme en dat die herlewing wat deur spesiale evangelieprediking bewerk word, die Kerk verlewendig en verfris. Hierop reageer Oberholster dat die koudheid nie primêr by die gemeente gesoek moet word nie, maar dat die leraar dikwels die oorsaak daarvan kan wees. Hy sê ook dat diegene wat teen spesiale evangelieprediking gekant was, nie noodwendig die doodsheid goedgepraat het nie. Hulle wat op die oog af daarteen was, was van die ernstigste en toegewydste lidmate. Hulle het ook die toestand van onbekeerde harte betreur en verlang dat die Gees van God verandering moes bring. Hulle het dit ook nie gehad teen die evangeliese aksent in die prediking nie en ook nie teen die gedagte dat die noodsaaklikheid van bekering beklemtoon is nie. Spesiale evangelieprediking as sodanig is nie veroordeel nie, maar slegs die metodes wat aangewend is, het hulle nie aangestaan nie (:225).

In 1899 verdedig ds.H.C. de Wet die beoefening van spesiale evangelieprediking, te midde van heelwat besware daarteen, veral as hierdie vorm van prediking geskied deur ongeordende evangeliste. Hy is egter gekant teen die gedagte dat spesiale evangelieprediking so opgehef word en die idee geskep word dat dit die taak van die gewone herder- en leraarsamp kan vervang. (De Wet in Daneel :38).

Eerstens beklemtoon hy enkele voordele wat spesiale evangelieprediking inhou, onder andere die volgende:

- Die uitgestrektheid van die gemeentes maak dit vir die leraar onmoontlik om sy gemeente in elke opsig na behore te bearbei.

- Die amp van die evangelis is deur God ingestel
- Om siele te wen vereis spesiale aandag.

Daar is diegene wat beweer dat die gewone prediking op Sondag voldoende is, maar dit is nie die geval met alle mense nie. Heilsoekende mense baat by spesiale prediking. Satan is voortdurend daarop uit om die mens weg te voer en as buitengewone middele aangewend word om siele te red, dan protesteer mense daarteen. Omdat mense nie altyd die weg van saligheid verstaan nie, moet spesiale aandag daaraan geskenk word.

Daar is 'n verskeidenheid van gawes wat by verskillende mense aangetref word. *“De gave om zondaren uit den slaap der zonde wakker te schudden en tot geloof en bekeering te bewegen is niet aller”* (De Wet in Daneel:40).

Vervolgens gaan De Wet (in Daneel :41-46) voort om enkele besware teen spesiale evangelieprediking te weerlê. Eerstens word die beswaar vermeld, waarna De Wet se weerlegging volg:

- Die amp van Evangelis kan nie langer in die Kerk (veral in geordende gemeentes) tuis hoort nie.
Dit sou, volgens die mense die standpunt van Calvyn wees, maar Calvyn spreek hom nie uit teen Evangeliste nie. As die predikant en kerkraadslede vol van die Heilige Gees was en die meeste lidmate ware gelowiges, sou Evangeliste in die kerk oorbodig wees. As Evangeliste in Calvyn se tyd nodig was om mense van die afval van die Antichris terug te voer, hoeveel te meer is dit nie nodig om die Kerk terug te bring uit die Laodiciëse louheid nie (De Wet in Daneel:41-43)
- Dat slegs geordende manne predikers van die Evangelie moet wees
Filippus en Stefanus is nooit tot die leraarsamp georden nie, maar wel as diakens en tog is hulle nie belet om die Evangelie te verkondig nie. Met die tekort aan geordende predikante, verrig dit geen skade as van Evangeliste gebruik gemaak word nie. Bowendien is die Evangeliste opgeleide lidmate van die Kerk onder die toesig van die Binnelandse Sendingkommissie.
- Dat mense deur spesiale evangelieprediking God se soewereiniteit beperk.
Mense beweer dat aangesien God salig maak wie Hy wil, ontnem die mens die mag van God deur spesiale pogings aan te wend om siele tot bekering en geloof te beweeg. Hulle sê dat gewone prediking voldoende is.
Gewone prediking is nie voldoende nie weens die geestelike onkunde en talle invloede wat op siele inwerk. “God heeft verordend dat er gepredikt zal word tot geloof, bekeering en zaligheid. Doch nergens is bepaald hoe dikwijls het Woord gepredikt mag worden. Er is geene bepaling, dus ook geene beperking” (De Wet in Daneel:43,4).
Prediking wat gepaard gaan met ernstige gelowige gebed, is die middel wat God gebruik tot die redding van sondears. Die Bybel sê ook “Dwing hulle om in te kom...” - nie dat die bekering deur menslike krag of geweld moet geskied nie, maar daar moet voortdurend gebed word vir die kragtige werking van die Heilige Gees. Dié wat ons Evangeliste ken sal weet dat hulle manne van gebed is wat dag en nag bid vir die redding van siele. Hulle praat meer met God in gebed as tot mense deur prediking. Daarom word die soewereiniteit van God erken en geëer
- Die vrug op hierdie tipe arbeid is nie standhoudend nie
Dit is wel die geval dat nie almal staande bly nie. Indien die spesiale arbeid na die mens is, sal die vrug nie blywend wees nie. “Eene echte opwekking kan niet gefabriceerd worden” (De Wet in Daneel :44). Hy beklemtoon die noodsaaklikheid van deeglike voorbereidings- en opvolgwerk wat gedoen moet word ten einde blywende vrug op die arbeid te verwag (:44,5).
- Opwekking gee aanleiding tot dwepery
Dat dit wel moontlik is, kan nie betwis word nie, maar dit verg die nodige voorsorg om dit te verhoed.

Ten slotte voeg ds. De Wet 'n uittreksel by uit 'n ringsverslag van die gemeente van Alexandria van Oktober 1898. Daarin word vermeld hoedanig daar 'n geestelike verbetering in die gemeente posgevat het. Geestelike doodsheid en onverskilligheid is vervang met die vrug van die Gees. Waar daar in die verlede geen bidstondes gehou is nie, het die getal voorbidders toegeneem. Die prediker word gedra deur gebed. Die sang is hartliker.

Op 'n vraag wat aanleiding gegee het tot die verbeterde toestand, word genoem dat die droogte die mense tot nadenke gestem het. Sonde is as oorsaak uitgesonder en ware bekering was die antwoord in plaas van 'n tydelike verootmoediging. Die geestelike droogte moes die mense opwek om te bid vir die reën van Gods Gees, wat dan ook uitgestort is. Verder word terugverwys na 'n herlewing in 1896 en '97 met die besoeke van persone soos broer S. Kloppers, D. Odendaal en A. du Preez. Talle mense het tot bekering gekom (De Wet in Daneel:48).

Heelwat onsekerheid was aanvanklik teenwoordig of hierdie metode van bearbeiding in die Kerk tuishoort. Oberholster (1952:225-227) noem enkele voorbeelde waar predikante besware teen die hou van spesiale evangelieprediking opper. Onder hulle was ds. J. H. Neethling, wat glo dat dit nie tuishoort by Calvinisme nie. By Oberholster self was enkele negatiewe klanke ten opsigte van spesiale evangelieprediking te bespeur.

Ds. J. C. G. Kotzé skryf in *Die Kerkbode* (17 Januarie 1940:99-102) 'n artikel om die Kerk "tot nuwe belangstelling, medewerking en voorbidding op te wek" vir spesiale evangelieprediking. Eerstens wys hy op die noodsaaklikheid daarvan omdat hulle in buitengewone tye leef en buitengewone maatreëls moet toegepas word. Hy moedig predikante aan om spesiale reekse dienste in hul eie gemeentes te reël, dit self te hou of iemand daarvoor te nooi. Ook wys hy die lesers daarop dat spesiale evangelieprediking geregverdig is en doen 'n beroep op die Kerk om 1940 'n jaar van spesiale prediking van die evangelie te maak. Daarbenewens wys hy op die geweldige eise van hierdie taak en vra onder andere voorbidding vir die ander twee broeders van die Kaapse Kerk (di. J. A. van der Merwe en G. D. du Toit). (:101).

Betaal Spesiale Evangelieprediking? is die opskrif van 'n artikel deur dr. T. C. de Villiers in *Die Voorligter* (April 1943:1413). Hy is van oortuiging dat spesiale evangelieprediking geen doel dien nie "as die prediker trag om mense op te sweep om in 'n tyd van opgewondenheid 'n groot besluit te neem en 'n getuienis af te lê!" As die prediker as 'n spesiale soort mens beskou word of as die gewone prediking of gewone eredienste as van minder belang beskou word, dan dien spesiale evangelieprediking allermins sy doel (:1413). Die skrywer spreek nogtans sy tevredenheid uit met die wyse waarop die spesiale dienste gehou is, veral in Transvaal, omdat dit veel vrug opgelewer het en omdat die prediker hom onder andere by gereformeerde beginsels hou.

Nie alle skrywers is positief oor die hou van spesiale evangeliedienste nie. In *Die Gereformeerde Vaandel* van Oktober 1947 verskyn 'n artikel deur ds. J. F. Mentz oor besware teen die pos van 'n spesiale evangelieprediker. Eerstens haal hy gebeure aan wat tydens die Sinode van 1945 plaasgevind het. Op daardie vergadering het 'n voortsel van dr. F. J. M. Potgieter gedien dat Art. 353 geskrap moes word. Dit sou beteken dat die spesiale evangelieprediking afgeskaf moes word. Die betrokke artikel handel

hoofsaaklik oor ds.Mentz se beswaar teen hierdie pos. Hy gee 'n kort historiese oorsig oor die voorkoms van spesiale evangelieprediking in die Ned.Geref. Kerk sedert 1876. Hy kom dan tot die volgende slotsom: "Die Kerk het derhalwe maar baie langsaam daartoe oorgegaan om iemand af te sonder om hierdie werk te doen. Die saak het hy telkens bespreek en behandel, maar die persoon het hy nie gou gevind nie" (*Die Gereformeerde Vaandel* Oktober 1947:14).

Vervolgens vra hy die vraag of dit wel op Skriftuurlike grond berus en kom tot die konklusie dat die aanstelling van reisende predikante geen grond in die Woord van die Here vind nie. Die amp van 'n reisende lerende ouderling bestaan nie in die Kerk nie. Ons kan dus geen regverdiging vir die bestaansreg van spesiale evangeliepredikers in die Skrif of by die gereformeerdes kry nie (*Die Gereformeerde Vaandel* Oktober 1947:14).

Benewens bogenoemde bevinding, opper hy ook heelwat praktiese besware teen hierdie tipe bediening. Hy is negatief oor die gedurige beroep wat op die gemoed gemaak word omdat dit by sommige 'n afkeer in die sobere, kalme prediking van die woord skep. Hy is van oortuiging dat daar alreeds 'n groot aantal mense is wat gedurig soek na geestelike opwekking. Die vaste fondament waarop die geloof opgebou word, raak verlore en baie wil put uit die gemoedstoestand i.p.v. om te put uit die Woord van God (:14). Hy vra of dit nie een van die oorsake is waarom gemeentelede die bidure swak bywoon, terwyl die Pinksterbidure gereeld besoek word nie. "Ons het meer van die vaste spys van die verbondsprediking nodig. Ons moet waak teen die gevaar dat ons later weer spesiale predikers moet uitstuur om die Verbondsleer te gaan verkondig. Daar word nou reeds in baie opsigte nie meer erns gemaak met die verbondsprediking nie, omdat dit nie in die smaak val nie" (:14).

Ds.J.C.N.Mentz van Parow spreek hom uit oor kritiek dat spesiale dienste as ongereformeerde en as 'n Metodistiese opswepery beskou word, wat geen blywende resultate lewer nie en die Kerk op die duur nadelig beïnvloed. Hy sê dat, nieteenstaande die kritiek, daar gedurig 'n vraag na spesiale dienste in die Kerk is "wat nog altyd 'n suiwerse Calvinistiese evangeliese rigting toegedaan is; 'n rigting, wat in haar prediking die kruisevangelie die sentrale plek toeken as die boodskap wat die Kerk het vir 'n verloregeande wêreld (1 Kor.2:2)" (*Die Kerkbode* 1937:848,9).

Ds.G.D.du Toit vra die vraag of die afsondering van 'n predikant vir die werk van spesiale evangelieprediking skriftuurlik, gereformeerde en kerkregtelik in orde is (*Die Kerkbode* 19 Junie 1946:798). Dr.Jac.J.Müller is van mening dat dit wel Skriftuurlik is omdat, onder andere, dit in die Skrif nie vreemd is dat manne van plek tot plek rondgaan om die evangelie te verkondig nie, selfs nadat die Kerk in vaste gemeentes georganiseer is.

Vir hom kan so 'n aksie slegs gereformeerde wees as die Skriftuurlik is. "Met inagneming en beskerming van die regte van die plaaslike kerkraad en leraar het verskillende Kerke tog tot die instelling van die betrekking van 'spesiale evangelieprediker' oorgegaan om hulpdiens in gemeentes te laat verrig deur manne wat deur die Here op besondere wyse met bekwaamheid en erns en salwing toegerus is vir daardie opsetlike bekeringsprediking wat kenmerkend is van die evangelisasiearbeid (*Die Kerkbode* 19 Junie

1946:798). "Dat die arbeid nie op Metodistiese trant 'en wyse hoof te geskied nie, maar in Gereformeerde gees kan geskied, spreek vanself" (:798).

Hierdie aksie sal alleen kerkregtelik wees as dit as 'n hulpdienst nie op 'n gemeente afgedwing word nie, maar op versoek of instemming deur die kerkraad geskied. Hy vind dit nie as kerkregtelik foutief om mense in hierdie pos aan te stel nie (*Die Kerkbode* 19 Junie 1946:798).

Vervolgens antwoord ds.H.J.Pienaar op hierdie drie vrae. Hy verwys na die apostels wie se hoofkenmerk spesiale evangelieprediking was. Die apostels moes die mense oproep tot bekering en die gelowiges onderwysing, voorligting en opbouing in hul geestelike lewe bied. Op grond hiervan wil hy weet hoe dit dan moontlik is dat 'n werksaamheid soos die spesiale evangelieprediking, waarop soveel seën gerus het en wat niks anders beoog as die heil van sondears nie, as onskriftuurlik bestempel word. Hy vra watter uitsprake in die Skrif is in stryd met die spesiale prediking (*Die Kerkbode* 19 Junie 1946:799). Eweneens vra hy 'n soortgelyke vraag in terme van die gereformeerdheid en kerkregtelikheid daarvan: "Waarom sou dit dan nou ongereformeerde wees vir *gestudeerde* manne, wat besondere gawes van God ontvang het en hulle deur die Here daartoe geroepe voel, om hulle aan spesiale evangelieprediking te gaan wy? (:799).

Albei hierdie gesiene kerkmanne vind dus geen Skriftuurlike, gereformeerde of kerkregtelike probleme in die daarstelling van 'n spesiale evangelieprediker nie. Hierdie pos kan alleenlik tot sy reg kom as dit wel binne die genoemde drieledige beginsels aangewend word. In die breër gesien, was daar nie algemene eenstemmigheid onder predikante oor hierdie onderwerp nie.

5.7 *Klemverskuiwing in Evangelisasie*

Soos duidelik blyk uit bostaande inligting, het die neiging in toenemende mate bestaan om weg te beweeg van georganiseerde spesiale evangelieprediking. Nie alleen is die benaming "Spesiale Evangelieprediker" vervang met "Sekretaris van Evangelisasie" nie, maar die klem het ook mettertyd wegbeweeg van die hou van spesiale dienste, veral deur een persoon. Volgens dr.J.C.G.Kotzé (*Die Kerkbode* 19 April 1950:775) behels dit nie slegs 'n naamsverandering nie, maar 'n wesenlike verandering van werksmetode. Ds.H.D.A.du Toit (*Die Kerkbode* 3 Januarie 1945:11) verwys na die sinodale besluit rakende die Sekretaris van Evangelisasie wat voortaan "op kantoor" sal sit om die taak vandaar te koördineer. Hy sal ook ongeveer tien gemeentes per jaar besoek met die oog op spesiale evangelieprediking, in samewerking met die kerkraad. Hy doen aan die hand dat evangelisasiewerk moet geskied deur middel van huisbesoek, traktaatverspreiding, wyksbyeenkomste, straatprediking en selvorming (:11).

Dat evangelisasie die terugbring van afgedwaaldes in die oog het, word bevestig deur ds.E.A.Venter (*Die Kerkbode* 17 April 1946:410) na aanleiding van 'n toespraak wat dr.Keet aan die Kweekskool gebring het. In die toespraak het dr.Keet die eerste kongres vir gereformeerde Evangelisasie, wat in 1913 in Amsterdam gehou is, as basis gebruik.

In 'n ander artikel onderskei ds.Venter Evangelisasie van die ander twee “werksaamhede” van die Kerk, naamlik sending en “die bediening van die Woord in die gevestigde gemeentes, waarby die eis van bekering uitgaan tot alle verbondsverbrekers en die gelowiges opgewek word tot 'n lewe van heiligmaking in die vrees van die Here (*Die Kerkbode* 12 Oktober 1949:735). Uit hierdie spesifisering is dit duidelik dat hy nie bekering, soos wat dit in die res van hierdie studie voorkom, as onderdeel van evangelisasie sien nie, maar as iets afsonderliks. Dit word egter nie uit die oog verloor dat met die terugkeer van afgedwaalde “verbondsverbrekers” wel 'n vorm van bekering plaasvind nie. Venter (:735) stel dit egter onomwonde dat daar nie sprake is om evangelisasie op te dra aan een of twee leraars wat van gemeente tot gemeente reis om die Woord te bedien nie. Leiding moet van die plaaslike kerkraad uitgaan.

Die Sinode van 1948 het weer die taak van Evangelisasie soos volg saamgestel:

- a. Met Evangelisasie word bedoel die stelselmatige verlewending en inspanning van die kragte van die Kerk tot opbou en uitbou van die gemeente van Jesus Christus deur die uitdra van die evangelie.
- b. Voorwerp van Evangelisasie is volksgenote wat in die geloof veragter geraak of geheel ongelowig geword het.
- c. Middel van Evangelisasie is die bring van die Evangelie van Christus in die betoning van Gees en krag. Dit geskied deur die ampte van bedienaar van die Woord, ouderlingskap, diakenskap en priesterskap van die gelowiges en deur die gesonde beoefening van die kerklike tug.
- d. Metode van Evangelisasie sal wees om:
  - (i) die kragdadige verlewending en verinniging van die gelowiges,
  - (ii) die organiserings en aanwending van geestelike kragte in die gemeente om die beoogde doel te bereik (*Redelinguys* 1983:67,68).

Wanneer ds.H.D.A.du Toit die tema “Evangelisasie” onder die loep neem, verwys hy na die verskeidenheid interpretasies van dieselfde begrip. Hy kom tot die slotsom dat Evangelisasie die terugbring van die afgedwaalde “skape” na die “kudde” is. “...dit het te doen met afgedwaalde verbondskinders. Evangelisasie is nie “revivalism” deur 'n paar eksentrieke persone nie, maar die suiwere roeping van die Kerk in opdrag van Christus” (*Die Kerkbode* 3 Januarie 1945:11). Die nood aan hierdie tipe evangelisasie onder veral die blankes word toegeskryf aan die industrialisasie, verstedeliking en ander faktore wat kerkloosheid tot gevolg het.

Dr.J.C.G.Kotzé (*Die Kerkbode* 12 April 1950:718) skryf hierdie klemverskuiwing toe aan die gemoedstoestand van die moderne mens wat sodanig deur die gees van die tyd beïnvloed is, en sy vervreemding van die dinge van God so radikaal geword het. Daarom noodsaak dit die Kerk om sy Evangelisasietaak meer sistematies en ook op 'n baie wyer basis aan te pak. Hy verwys na die “voorwaartse stap” van die Kaapse Kerk se besluite, naamlik dat dit die roeping en die plig van die Kerk is om uit te reik na diegene wat van die Kerk vervreemd geraak het en om hulle terug te bring na “Christus en sy Kerk”. Die inisiatief berus by die plaaslike kerkraad. Rigtings waarin hierdie vorm van evangelisasie moet geskied, is die huisgoddiens, opvoeding van die kinders, Sondagskool, aandag aan voorgestelde nuwe lidmate, die aanmelding by die verskillende verenigings, ens. Kotzé verwys telkens na die agterstand wat plaaslik heers, ten opsigte van evangelisasie, in vergelyking met ander lande.

Hierdie onderwerp verg volgens Kotzé 'n wetenskaplike benadering en deeglike studie en daar moet van meer moderne middels gebruik gemaak word, soos die radio, pers en die rolprent (*Die Kerkbode* 12 April 1950:713). Hy wys verder daarop dat die taak van die spesiale evangelieprediker ten einde sal loop met die aftrede van die persoon in hierdie pos, naamlik ds.Jac.van der Merwe, wat op daardie stadium nog geseënde werk in gemeentes doen (*Die Kerkbode* 19 April 1950:775).

Die nuwe aanslag met evangelisasie sal, volgens Kotzé, geskied met die hulp van 'n gereelde maandbrief "Herlewe en Herwin", die hou van streekskursusse, toerusting van leiers en plaaslike skoling gepaard met gebed. (*Die Kerkbode* 19 April 1950:775-7). In 'n slotaflewering van 'n drieledige reeks oor hierdie onderwerp, bevestig Kotzé dat die Kerk niks het teen die hou van spesiale dienste nie, maar moedig dit aan, veral wanneer 'n paar gemeentes in 'n stad so iets reël om diegene wat nie meer kerklik meelewend is nie, te oortuig van die aktiewe teenwoordigheid van die Kerk van Christus (*Die Kerkbode* 26 April 1950:842).

Teen die einde van dieselfde jaar skryf Kotzé weer oor hierdie onderwerp en herinner die lesers daaraan dat die besluit van die Kaapse sinode sien op 'n "georganiseerde evangelisasie" waarop kerkrade te werk moet gaan om diegene wat van die Kerk vervreemd geraak het, terug te win (*Die Kerkbode* 15 November 1950:1021). In hierdie artikel kan 'n mens tussen die lyne lees dat die kerkrade nog nie ten volle die verantwoordelikheid van hulle taak besef nie en dit is asof daar nie soveel entoesiasme te vinde is as wat verwag word nie. Kotzé probeer dan deur hierdie artikel om hulle aan te spoor tot groter aksie.

Insake die evangelisasieprogram wat ná Pinkster van 1951 beplan word, skets Kotzé die noodsaaklikheid van opvolgwerk wat gedoen moet word. Hy voel belas met die vervreemdes en pasbekeerdes wat weer kan afdwaal (*Die Kerkbode* 25 April 1951:890).

Hoewel buite die tydsbestek van hierdie studie, dien ds.E.A.Venter se artikel oor evangelisasie kortliks vermelding. Weer eens verwys hy na die drie vorme van bediening, naamlik die verbondsmatige prediking, die sendingwerk en laastens evangelisasie. Wat opval is sy opmerking dat die Kerk eers ná 300 jaar (1652-1952) 'n begin gemaak het met die evangelisasie-arbeid (*Die Kerkbode* 12 Maart 1952:539). Op die oog af wil dit die indruk skep asof al die ander vorme van evangelisasie deur die jare tevergeefs was. Hy het egter georganiseerde evangelisasie in die oog gehad. 'n Verder opmerking wat hy maak is dat hierdie vorm van evangelisasie genoodsaak was weens die afval wat in die Kerk geheers het. Die afvalligheid word toegeskryf aan die groot getal gedoopte lidmate wat nie meer deur die gewone prediking geraak word nie (:537). Die opskrif van sy artikel is dan gepas: "Evangelisasie - profesie van die einde" (:537). In die lig hiervan verwys hy na die verdonkerde wêreldtoestande, afval en kerkvervreemding en die belangrikheid vir die Kerk om te mobiliseer.

5.8 Besoeke van buitelandse evangeliste

Nie alleen is pogings deur die Kerk aangewend om van binne massagerigte evangelisasiewerk te doen nie, maar met groot sukses is ook van buitelandse predikante gebruik gemaak. Veral gedurende die dertigerjare het verskeie oorsese evangeliste Suid-Afrika besoek. Hoewel hierdie sprekers

Engelssprekend was, het hulle baie goeie samewerking van die Ned.Geref.Kerk geniet. Dit is 'n duidelike bewys van hoe groot die behoefte onder Afrikaanssprekendes was na sulke dienste.

J.Edwin Orr (1975:170) beweer dat van die drie Afrikaanse kerke, die Ned.Geref.Kerk 'n groot hoeveelheid kerklikes bevat het wat gewillig was om met andersdenkende Engelssprekendes van ander denominasies saam te werk. Hy gee toe dat 'n groep predikante weens politieke redes dit teengestaan het, maar in elke inter-denominasionele evangelisasiepoging het die Ned.Geref.Kerk die helfte van die ondersteuning gegee, al was die meeste van die evangeliste Engelssprekend.

Gedurende 1904 besoek Gypsey Smith ons land. In hierdie na-oorlogse tyd het die Ned.Geref.-lidmate aan hom 'n koue ontvangs gegee. Hierdie gesindheid teenoor hom het egter verander nadat prof.N.J.Hofmeyr hom genooi het om die universiteitstudente op Stellenbosch toe te spreek. Daarna het hy verskeie Ned.Geref.-gemeentes besoek met oorweldigende reaksie, hoewel kritiek nie uitgebly het nie (Orr 1967:184-189).

Ander bekende buitelandse besoekers was Stanley Jones en Paget Wilkes. Sonder om aan almal breedvoerig aandag te gee, word slegs na enkeles gekyk:

5.8.1 *Lionel Fletcher*

Lionel B.Fletcher, wat in baie lande bekendheid verwerf het vir herlewings, het by drie geleentheid Suid-Afrika besoek, naamlik in 1934, 1936 en 1938. Hy is deur die organisasie "*World Evangelization*" aangestel as "*Empire Evangelist*" en geborg om in verskillende wêrelddele op te tree. Terwyl herlewing in die noordelike deel van Afrika aan die gang was, was daar ook in Suid-Afrika 'n toenemende belangstelling in evangelisasie. Oor Fletcher se besoeke aan ons land, sê Orr (1975:171) "He added many thousands of converts to the South African Churches."

Gedurende 1934 het hy in verskeie stede en dorpe evangelisasiëbyeenkomste gehou, met die beste ondersteuning in groot sentra soos Pretoria, Johannesburg, Pietermaritzburg, Durban, Oos-Londen, Port-Elizabeth, Wynberg en Kaapstad. Hy beskou hierdie belangstelling in evangelisasie as die grootste wat hy ooit beleef het (Orr 1975:171). Ongekende reaksie het uit hierdie byeenkomste gevloei. Die meeste reaksie, naamlik 25%, het uit die Ned.Geref.Kerk gekom, daarna uit die Methodistekerk met 23%. "Most encouraging was the cordial co-operation of Dutch Reformed churches in many cities, often the biggest church being used for interdenominational meetings. It remained to integrate into church life." (:171).

Dr.D.R.Snyman se reaksie oor die besoek van Fletcher was baie positief. Hy beskou hom as 'n kragtige prediker. "Dit skyn asof daar 'n toenemende krag in sy boodskappe is. Die boodskap van elke aand skyn altyd kragtiger te wees as dié van die vorige aand" (*Die Kerkbode* 26 September 1934:578b).

Hy verwys na hierdie prediker se besoek aan Stellenbosch (vanaf 2 September 1934). Daar is gebruik gemaak van 'n telefoniese draad wat in die *Recreation-saal* aangebring is waar die hele diens in die Kaap deur middel van twee luidsprekers uitgesaai is. Vir hom was dit aandoenlik en verblydend om oor die telefoniese draad selfs die voetstaple te kon hoor van vele wat hulle aand vir aand aan die Here

oorgegee het . Hy sê dat Fletcher besonder klem lê op die feit dat die mens inderdaad moet wedergebore word voordat hy in staat kan wees om 'n Christelike lewe te lei. Dit is die uitgangspunt van sy hele prediking. Die mens is, volgens hom, nie gered alvorens God met die wederbarende krag van die Heilige Gees in sy lewe kom woon het nie, op grond van die soenverdienste van Christus (*Die Kerkbode* 26 September 1934:578b).

Dr.Snyman maak melding van 'n groot getal mense wat die Here bely het as gevolg van Fletcher se prediking (*Die Kerkbode* 26 September 1934:578b). Vyf mense wat ten tye van die dienste tot bekering gekom het, het kort daarna gesterf. Daar word vertel van 'n ruwe man wat sy vrou baie hartseer aangedoen het, wat twee dae ná sy bekering verongeluk het. Voor sy heengaan het hy sterwend gesê: "Ek gaan, maar, Goddank, die deur staan vir my oop " (:578b).

In 'n volgende uitgawe van *Die Kerkbode* (10 Oktober 1934:684) voel dr.Snyman dat hulle op Stellebosch op die "vooraand van 'n kragtige herlewing staan....Druppels het geval, maar strome sal kom" Tydens die bovermelde dienste het ongeveer 100 "siele" hulle vir die eerste maal en by vernuwing oorgegee in die openbaar. Kragtige bekerings het plaasgevind" (:684). Ná hierdie reeks het hy ook dienste vir die kleurlinge gehou. Deur middel van telegrafiese verbinding is die diens herlei na die Rynse sendingkerk.

[Onder die opskrif "*My hand in eie boesem - 'n Roerende ontboeseming*" skryf Snyman 'n artikel waarin hy erken dat verkeerde gesindhede die oorsaak was waarom die Heilige Gees aanvanklik nie kon werk tydens die besoek van Fletcher aan Stellenbosch nie. Veral die geskil tussen hom en ander broeders, onder andere prop.Liebenberg, in verband met 'n kerksaak, was die oorsaak. Nadat die geskille uit die weg geruim is, het die Heilige Gees kragtig begin werk en talle bekerings het plaasgevind (*Die Kerkbode* 17 Oktober 1934:720). Hierdie ontboeseming het onder andere 'n reaksie uit Kestell ontlok waarin 'n lidmaat aanbeveel dat ander predikante dieselfde voorbeeld moet volg ten einde die gees van doodsheid in die Kerk teë te werk (*Die Kerkbode* 19 Desember 1934:1181).]

Fletcher (*South African Jewels*:27) vertel hoe hy gevrees het dat die Matiestudente se voorbereiding vir die "Intervarsity" teen die Universiteit van Kaapstad met sy byeenkoms sou bots deurdat hulle sangoefeninge in die Y.M.C.A.-saal oorverdowend was. Die studente besluit toe om hul oefensessies te vervroeg om sodoende ook die dienste by te woon. Hy vertel dat die mees uitstaande byeenkoms was toe hy een Sondag 'n boodskap gebring het met die tema: "A University student who shook the world", verwysende na Paulus. In die teenwoordigheid van 800 studente het honderde ná die diens gereageer op die uitnodiging om Jesus as Saligmaker aan te neem (:28,29).

Sy besoek aan die klein dorpie Cradock, dien ook om vermeld te word. Weens die beperkte akkomodasie wat die Ned.Geref.-kerkgebou kon bied, moes die honderde belangstellendes na die stadsaal verwys word, waar spreekwoordelik geen plek vir 'n muis was nie. Fletcher se vrees was dat die Afrikaanssprekendes op die platteland hom nie sou verstaan nie, maar op die uitnodiging wat hy ná die boodskap gemaak het, het 200 persone gereageer, wat 'n aanduiding was van die ontvanklikheid

(Fletcher:55). Dit het ook getoon hoe groot die behoefte was aan hierdie tipe evangelisasie. "The news flashed over the wires, and nearly every newspaper in South Africa told of the most wonderful religious gathering ever known in Cradock, and letters have been coming to me since from people whose relatives were converted or from ministers who are praying for a similar experience in their own towns (:56).

Met sy besoek aan die Ned.Geref. Kerk van Uitenhage, moes luidsprekers aangebring word om die honderde mense buite die kerkgebou te bedien. Daar het ongeveer 800 mense op die uitnodigings ná die boodskappe gereageer (Fletcher :84,85).

Tydens hierdie dienste het die Ned.Geref.-predikant van Graaff-Reinet, ds.F.J.Berning Malan, 'n besoek by Fletcher afgelê. Laasgenoemde was bevrees dat ds.Malan hom wou nooi vir dienste in sy gemeente, maar moes verneem dat ds. Malan 150 myl ver gereis het om 'n boodskap van mej.Helen Murray, suster van dr.Andrew Murray, aan hom te bring. Hierdie sewe-en-tagtigjarige ou dame was begerig dat Fletcher ook in Graaff-Reinet dienste sou hou. Hierop reageer Fletcher: "Andrew Murray has been one of my spiritual teachers for forty years, and I felt that if he knew of this invitation he would have met at least to this piece of service for the place he was born, and where the marvelous Murray family of which he was a member took its rise" (:86).

Hy voldoen toe aan die versoek en ten spyte van die kort kennisgewing, was die bywoning verstommend. Die belangstelling in hierdie dienste sien Fletcher as die antwoord op gebede van 114 jaar tevore, toe ds.Andrew Murray (sr.) in Graaff-Reinet was. Hy meen dat as daar 'n plek is wat deurweek is met gebed, dit juis daardie dorp is. "I was right, for that night 115 people came forward and grasped my hand as they confessed Christ as their Saviour" (:87).

Oor die buitengewone belangstelling by laasgenoemde byeenkoms, het hy tot die besef gekom hoe begerig die mense was "for the evangelical message, and for the evangelistic appeal. When the church looses these two, it looses its power to attract and convert" (:87).

Voordat Fletcher terugkeer het, is 'n afskeidsdiens in die stadsaal van Kaapstad gereël. Ongeveer 20 minute voordat die diens moes begin, was die stadsaal reeds stampvol gepak. Daar was tussen drie- en vierduisend mense teenwoordig. In die Kaapse Skiereiland het ongeveer 2 700 mense tot bekering gekom en in Kaapstad alleen het 1 310 mense kaartjies geteken as getuienis dat hulle die Here Jesus as hulle Saligmaker aangeneem het. Die grootste persentasie van hierdie getal was lidmate van die Ned.Geref.Kerk (*Die Kerkbode* 3 Oktober 1934:647).

Met die vyfmaandelange besoek aan Suid-Afrika het 7 500 mense "openlik die Here aangeneem en bely as hulle Saligmaker. Hierdie groot getal sluit nie in mense wat hulle by vernuwing oorgegee het nie, maar is siele wat vir die eerste maal die Here aangeneem het en bely het" (*Die Kerkbode* 10 Oktober 1934:685). Tydens die afskeidsdiens wat in die Kaapstadse stadsaal gehou is, het ds.P.G.J.Meiring namens die Evangeliedienaars in Suid-Afrika sy waardering teenoor Fletcher uitgespreek en meegedeel dat uit die 1 310 mense wat in Kaapstad tot bekering gekom het, ongeveer 451 lidmate van die Ned.Geref.Kerk was en daarna 236 lidmate van die Wesleyaanse Kerk" (:685,6). Rev.Fletcher het

genoem dat die werke van dr. Andrew Murray "n magtige faktor was om hom tot hierdie geloofstap te bring", verwysende na sy onvoorwaardelike oorgawe aan die Here (:686). Met nadruk het hy die naam van dr. Andrew Murray genoem, wie se boeke hy as jeugdige predikant met ywer geles het en onder invloed daarvan het hy nagte in gebed deurgebring in sy behoefte aan die volheid van die Heilige Gees. "Dit is die behoefte vandag van die voorgangers in die Kerk (*Die Kerkbode* 3 Oktober 1934:647). Tydens sy besoek in 1938 is kleiner dorpe besoek en in die veertien maande was die getal "navraers" agtienduisend (Orr 1975:171).

Uit die aard van Fletcher se nasionaliteit en kerklike agtergrond, is dit begryplik dat hy nie met proselietmakery besig was nie, intendeel, hy het jong Christene wat nie aan 'n kerk behoort het nie, aangemoedig om by 'n kerk aan te sluit waar hulle voel dit die wil van God is. Hoewel die verskillende kerke verskillende name het, bevind daardie kerke wat die naam van Jesus bely, hulle onder die bloedbevlekte banier van die kruis (Fletcher 1938:64).

5.8.2 Rev. David Matthews

Hierdie Walliese evangelis het in die loop van 1933 deelgeneem aan 'n konferensie tot verdieping van die geestelike lewe en terselfdertyd verkeie ander sentra met spesiale dienste besoek. 'n Kommissie is saamgestel om reëlins te tref met die oog op 'n agtmaande-lange besoek deur hom in 1934. Aansoeke vir reekse dienste het van alle kante ingestroom (*De Kerkbode* 30 Augustus 1933:404).

Hierde evangelis was die vrug van die Walliese herlewing onder Evan Roberts en word beskou as een van die deeglikste en kragtigste predikers wat Suid-Afrika besoek het. Ná sy besoek aan Durban getuig van die plaaslike leraars dat hulle nooit 'n geseënder tyd beleef het nie (*De Kerkbode* 30 Augustus 1933:404).

Goeie getuienis is ook ontvang van dienste wat hy in Pretoria gehou het. "Hierdie dienste is met welslae bekroon en 'n herlewing is op geestelike gebied onder die 'formaliteitskerkgangers' aangebring. Sulke herlewings behoort gereeld in ons kerke plaas te vind, en die vraag word dan ook gestel, 'Wat is daar dan met ons predikante verkeerd?'" (*De Kerkbode* 24 Mei 1933:979). Hierdie beswaarde lidmaat sluit sy korrespondensie af met die volgende opmerking: "Vreemde evangeliste is altyd baie hartlik welkom, maar dit behoort nie nodig te wees dat 'n man van Wallis die slapende hier in Suid-Afrika moet kom wakker skud nie" (:980). Hy vra die Kerk "om 'n paar leraars spesiaal af te sonder om deur die gemeentes te gaan en gereeld herlewingsdienste te hou" (:980).

5.9 Binnelandse evangeliste

Benewens die buitelandse predikers wat die land besoek het, het enkele plaaslike Engelssprekende evangeliste dienste gehou wat ook deur die Afrikaanssprekende lidmate ondersteun is. Alhoewel hulle bediening nie so omvangryk was nie, toon die belangstelling in hulle dienste tog in watter mate daar 'n behoefte bestaan het onder die Afrikaners na so 'n tipe bediening. Net die gedagte dat berigte van hulle bedrywighede in *Die Kerkbode* geplaas is, spreek van waardering vir die taak wat hulle verrig.

5.9.1 Robert Croll

In "De Kerkbode " van 18 April 1928 kom 'n beriggie voor van mnr.en mev. Robert Croll van Skotse afkoms wat die vorige vier jaar deur groot dele van die Unie met 'n waentjie gereis het en oral waar die geleentheid hom voorgedoen het, die Woord van God gepreek het, meestal in die ope lug. Veral in die gemeentes van Clanwilliam, Vanrhynsdorp, Garies, Namakwaland en ander aangrensende gemeentes in daardie streke, het die Heer die arbeid van mnr.Croll geseën wat gelei het tot die bekering van vele. In die laaste maande het hy veral in die gemeente van Caledon gewerk en is berig dat sy woord soveel byval gevind het, dat oral in die buitgemeente mense na die prediking kom luister het en vele het die Here gevind.

Ds.M.N.van Rensburg berig uit Woodstock dat eerw.Croll 'n reeks spesiale dienste gehou het en afgesluit het met 'n bywoningtal van 860. Die Heilige Gees het kragtig gewerk en bekerings het plaasgevind. Ná twee ure was mense nog traag om huis toe te gaan. Ds.Van Rensburg sê dat die mense van Croll hou omdat hy getrou is aan die Woord van God en "hy is in merg en been 'n Kalvinis" (*Die Kerkbode* 16 Augustus 1933:316).

Ongeveer nege jaar later berig eerw.J.de Villiers dat mnr. Robert Croll nog steeds besig is om die Evangeliesaad te saai in harte van baie mense wat hy aantref by die opelugdienste en persoonlike omgang. Hy vermeld dat hy goed gebruik maak van die uitgee van traktaatjies. Eerw.Croll noem in sy verslag van 'n 19 jarige blanke seun wat tydens sy opelugdienste na vore gekom het en die Here Jesus aangeneem het as Verlosser. Gedurende die maande van Augustus en September het veertien na vore gekom by die opelugdienste in Strandstraat om die Here Jesus aan te neem (*Die Kerkbode* 13 Oktober 1937:700).

Eerw.Croll het baie goeie ondersteuning ontvang van die Ned.Geref. Kerk. Hy spreek sy waardering uit vir die "vrygewigheid van Gods kinders in Suid-Afrika, sowel Afrikaans- as Engelssprekendes." Hy het genoeg donasies ontvang vir twee jaar en versoek die lesers om vir 'n jaar geen donasie aan hom te stuur nie, maar dit aan te wend vir die Ned.Geref. Kerk se buitelandse en binnelandse sending. Hy verwys onder andere met waardering na die hulp van eerw. J.de Villiers en ds.P.G.J.Meiring (*Die Kerkbode* 26 September 1934:578d).

5.9.2 Pastor Franson

Onder die leiding van die predikant van Worcester, ds.I.F.A. de Villiers, asook die predikante van Heidelberg, Kaap en Mosselbaai, is 'n Bybelstudiekursus in 1907 deur Pastor Franson op Worcester aangebied. Vir tien dae het hoofsaaklik jongmense uit verskillende dele van die land byeengekom om na hierdie besondere spreker te luister. In dieselfde jaar verskyn die lesings in boekvorm, getiteld "Vergaderde Honig". Naas die positiewe aanbeveling deur ds.J.G Perold, word pastor Franson beskou as 'n persoon met een passie, naamlik "zielen voor Jezus te winnen" (De Villiers 1907:4). Die doel van hierdie studie was dan ook om jongmense as evangeliste op te lei om sodoende die las van die predikante te verlig.

Elke dag is 'n halfuur afgestaan vir getuïenisse waartydens die jongmense hulle "bekeringsgeskiedenis" kon weergee. Talle jongmense se getuïenisse spruit voort uit hul bekeringsondervinding tydens die ballingskap in Indië, Ceylon, Simonstad of St.Helena. Byna al hierdie jongmense was studente aan die Opleidingskole te Wellington, Worcester en Robertson (De Villiers 1907:5).

Die studie oor die boek Openbaring is tydens die aandessie met die hele gemeente behandel en daarna "werden die onbekeerden ernstig toegesproken, om hen zodoende te bewegen de Here Jezus aan te nemen vóór het te laat was" (De Villiers 1907:6). Ook die kinders van God is daaraan herinner om hulle lampe brandend te hou om die Here te ontmoet as Hy kom (:6).

Dit dien ook hier vermeld te word dat pastor Franson se studie oor die boek Openbaring uitsluitlik chiliasties van aard was. Daarin word 'n verduideliking gegee van die letterlike duisendjarige vrederyk (De Villiers 1907:50), die wegname van die gelowiges voor die Groot Verdrukking (:56,57) en ander onderwerpe wat eie is aan chiliesme. In die lig van die Ned.Geref.Kerk se anti-chiliastiese leer, is dit vreemd dat predikante, soos ds.Perold, De Villiers en andere toegelaat is om die verkondiging van hierdie leer te bevorder. Soos vroeër genoem, was daar 'n hele aantal predikante in die Ned.Geref.Kerk wat chiliesme voorgestaan het. 'n Studie oor die ontwikkeling van die eskatologie blyk ook 'n noodsaaklikheid te wees.

5.9.3 *Frank Huskisson*

Op uitnodiging van die Wesleyaanse gemeente op Heidelberg, Transvaal, word mnr.Huskisson van Johannesburg genooi om 'n reeks dienste te hou. Die dienste is in die middag en aande in die Wesleyaanse kerkgebou gehou maar spoedig was die plek te klein, sodat hulle genoodsaak was om na die Ned.Geref.Kerk te verskuif. *Die Kerkbode* (21 Mei 1930) berig dat die prediking so skriftuurlik en boodskappe met soveel gloed afgelewer is, dat menige siele aangegryp is. Met die laaste diens was die groot kerkgebou stampvol met sowat 800 mense teenwoordig. "Die Here Jesus is gedurig voorgestel as volkome en lewende Saligmaker. Geen wonder dat ook vele van sonde oortuig is en tot lig en genade gekom het, sodat by die slotdiens enige honderde getuig het van redding en seën." Die berig sluit af met 'n opmerking dat die "Afrikaner sowel as die Engelse afdeling van ons samelewing" die Here dankbaar is vir die verkwikkende en geseënde dae van evangelisasiewerk.

5.10 *Interpretasie en beoordeling*

Oor die algemeen het heelwat meningsverskil in die Ned.Geref.Kerk bestaan oor die hou van spesiale evangeliedienste, hetsy deur die spesiale evangeliepredikers of deur buitelandse sprekers. Waar sommige mense dit sterk bepleit het, omdat dit ideale geleenthede was waar siele tot inkeer kon kom, het ander weer die gevaar van sektarisme daarin gesien. Selfs onder predikante was 'n verskil in sienswyse te bespeur. In die lig van die Skrif en ook aan die hand van die gereformeerde belydenis is nagevors oor die wenslikheid en geloofwaardigheid van hierdie tipe bediening. Mense het tot verskillende gevolgtrekkings gekom.

Die Kerk was werklik in 'n dilemma, want aan die een kant moes die bedreiging van buitekerklike groepe die hoof gebied word en aan die ander kant het lidmate gevra na so 'n tipe evangelisasie. Talle lidmate het na sulke byeenkomste gestroom weens 'n behoefte na 'n dieper geestelike ondervinding wat hulle nie in hul plaaslike gemeentes kon vind nie. Aan die ander kant kon 'n klimaat geskep word waar lidmate nie meer tevrede was met die boodskappe van hul plaaslike leraar nie, omdat die besondere atmosfeer wat geheers het by sulke groot byeenkomste, aanlokliker was vir enige soekende siel.

Die groot bywoningsgetalle by hierdie geleenthede spreek van die nood wat onder lidmate geheers het. Hierdie reaksie kan die idee skep dat óf die lidmate gesoek het na sensasie, óf dat die meeste predikante op daardie stadium nie in staat was om te voldoen aan die geestelike honger onder lidmate nie. Predikante het sekerlik die vermoë besit om aan die behoefte van lidmate te voldoen, maar die verlede het bewys dat waar die predikant self nie die sekerheid van saligheid gesmaak het nie, hy nie in staat was om ten volle versadiging te kon bied aan die behoeftes van geestelike honger mense nie. Tog self die Heilige Gees soms sekere mense vir 'n bepaalde dienswerk, wat dan ook die geval was met die spesiale evangeliepredikers. Hulle het 'n las gehad vir verloregeande siele en met 'n Godgewerkte ywer die boodskappe oorgedra. Nie enige persoon kon vir hierdie taak kwalifiseer nie.

Hierdie predikers kon hulle ook onvermoeid toespits op reekse dienste sonder die alledaagse gemeentelike verpligtinge. Die gemeenteleraar se taak is onder andere om die gemeente vir hulle dienswerk toe te rus en daarvoor moes hulle uiteraard ander temas, anders as bekering en wedergeboorte, in hulle prediking invleg. Hierdie "vaste spyse" het nie altyd in die smaak van lidmate geval nie.

Wanneer gemeentelede hoor van die suksesse wat 'n spesiale evangelieprediker in ander gemeentes behaal het, sien hulle met verwagting uit na so 'n besoek. Uit die aard hiervan is die opkoms beter as met 'n gewone erediens. Die "andersheid" van die dienste beïnvloed die bywoningsyfer ten goede.

Die noodsaaklikheid van so 'n tipe bediening is versterk deur die oproepe wat gedoen is dat die taak te omvangryk vir een persoon was. Meer persone moes in die veld gestuur word om reekse dienste te hou. Die vraag ontstaan net of daar wel mannekrag beskikbaar was, want nie elke predikant besit die vermoë om so 'n gewigtige taak op sy skouers te neem nie.

Te midde van die behoefte onder lidmate na so 'n tipe bediening, het daar ongetwyfeld kommer by predikante ontstaan of die dienste nie sou ontaard in 'n tipe Metodistiese geesdrywery nie. Daar is altyd gewaak dat die dienste 'n "sektekarakter" sou aanneem. Veral die kwessie van uitnodigings wat gemaak is, veral deur handopstekery, het groot kommer gewek. Die meeste deelnemers aan die redenasies vir of teen die hou van sodanige dienste, het hulle argumente gegrond op die skriftuurlikheid en die gereformeerdeheid van sodanige byeenkomste. Dit kom baie duidelik uit in verslagdoening deur predikante. Die Kerk moes nie vervals word nie, maar terselfdertyd moes voorsiening gemaak word deur die Kerk vir die diepe behoefte van soekende siele.

In die lig hiervan is daar altyd gewaak teen die opsweping van emosies. Wat egter nie uit die oog verloor kan word nie, is dat wanneer die Heilige Gees mense van hulle sondige toestand oortuig, dit dikwels

gepaardgaan met 'n emosionele ekstase. Mense stort trane van berou oor hulle sondige verlede. Daar kon moontlik geïsoleerde gevalle gewees het waar mense deur 'n opsweping gereageer het, maar oor die ondervinding wat in honderde mense se lewens plaasgevind het vanaf 1850 tot 1950, kan die Here net gedank word.

Uit verslae is dit duidelik dat daar baie gebid is vir die dienste en die Heilige Gees het bloot op gebed gehandel. Die mens met sy beperkte verstandelike en waarnemingsvermoë moet altyd versigtig wees om nie die soewereiniteit van God te probeer "inperk" deur sy eie kerklike maatstawwe nie. Aan die ander kant waarsku die Skrif ons ook dat die saad wat op rotsagtige plekke val, tiperend is van die mens wat die woord dadelik met blydschap (verwysend na die emosie) aanvaar, maar in wie se lewe die vrug nie blywend is nie.

Tog is met duidelikheid vermeld dat die betrokke predikers, veral die spesiale evangeliepredikers, nie haastig mense tot 'n oorgawe gelei het nie. Genoegsaam tyd is gebruik om mense van hulle sondetoestand bewus te maak

Wat ook opval is dat ds. Van der Merwe klem plaas op sy metode van evangelisasiewerk wat verskil van die "ou metode" waar mense tot opswepery aangehits is. Die spesiale evangeliepredikers was by uitstek versigtig om nie sodanige praktyke te laat posvat nie.

In sy behandeling van die onderwerp "*Die op-die-massa-gerigte opwekkingsprediking van die laaste drie eeue*" merk prof. J.J. de Klerk (1975:50-52) enkele negatiewe tendense hieromtrent op. Eerstens bestaan daarin 'n piëtistiese tendens. Hy haal B.A. Muller aan wat in sy bespreking van die "individualistiese vroomheidsprediking" op verskeie gevare wys wat ook hierin van toepassing is:

"Eerstens, wanneer die prediking alleen 'n oproep word tot berou, bekering en heiliging van die persoonlike lewe, verloor dit sy betrokkenheid op die gemeente as geheel...

Tweedens, die subjektivistiese inperking van die boodskap het 'n dubbele uitwerking... Die ordo salutis kry die ereplek daarin - dit is reg. Maar sy verband met die ordo politicus bly agterweë.

Derdens, die gevaar is baie groot dat die prediking van die Woord opgeoffer word aan die skematiek van berou, boete en bekering. In byna alle herlewingsprediking is die gejam na resultate so groot dat alles daarop ingestel word. Die subjektiewe aanname van die Woord word aangehelp deur psigologiese en sensasionele magsmiddele wat die prediker gebruik..." (Muller in De Klerk 1975:50).

'n Tweede beswaar wat De Klerk (1975:50-51) na vore bring is die tendens van onverskillige houding teenoor die liturgiese binding en orde. Een aspek wat hy aanroer is die volgende: "Waar die appèl in baie gevalle eindig met die oproep tot 'n beslissing deur die opsteek van hande, die na-vore-kom na die liturgiese sentrum e.s.m., word die liturgiese slot van die aanbidding ingesluk."

Derdens bevat hierdie tipe prediking 'n subjektivistiese karakter. "Baie predikers het meer vanuit die eie ervarings gepreek as vanuit die objektiewe heil soos in die Skrif en sakramente gegee" (De Klerk 1975:51).

'n Vierde negatiewe tendens in hierdie tipe prediking wat De Klerk (1975:51) uitlig, is die "ooraksentuering van die menslike vermoë in die verlossing" wat algemeen aanwesig is. "Die mens word, in die aanwesigheid van die teosentriese benadering, absoluut verantwoordelik gemaak vir sy eie

verlossing. Hy moet opstaan en die beslissing hier en nou maak, anders gaan sy geleentheid vir ewig verby. Hy moet hom bekeer deur op te staan en na vore te tree en daarop volg die wedergeboorte."

Nadat De Klerk (1975:55) 'n persoonlike evaluering oor bogenoemde onderwerp maak, kom die volgende slotgedagtes by hom op: "In die besinning oor die massaal-gerigte opwekkingsprediking van die afgelope drie eeue het ons veel om voor te dank maar ook veel om oor te swyg"

In 'n ander artikel deur De Klerk (1979:28-31) oor die massale opwekkingsprediking, verwys hy na die kenmerke en eensydigheid van hierdie soort prediking. Sonder om weer op al die eienskappe in te gaan, wil dit tog voorkom asof baie van hierdie kenmerkende eienskappe heel waarskynlik tydens die beoefening van die spesiale evangelieprediking voorgekom het en om daardie rede daarvan afgesien is.

Daar bestaan geen twyfel nie dat hierdie metode van spesiale evangelieprediking uiters suksesvol was in terme van die insameling van verlore siele wat tot bekering gekom het. Dit is egter jammer dat dit in so 'n mate afgeskaal is en nie verder as 'n permanente instelling in die Ned.Geref.Kerk geakkomodeer kon word nie. Waar evangelisasie aanvanklik gesien is as die verkondiging van die bekeringsboodskap aan sondaars, het die klem verskuif na die inbring van mense wat van die Kerk vervreemd geraak het. Die klemverskuiwing van 'n enkele spesiale evangelieprediker na gemeentelike evangelisasiepogings, was teoreties meer aanvaarbaar, maar dit laat die vraag ontstaan of dit in die praktyk meer bekeringsresultate opgelewer het. Hier dink ons byvoorbeeld aan die era ná 1950 toe dr. Willie Marais groot welslae behaal het met veldtogte waar groot getalle mense tot bekering gekom het. Wat nooit uit die oog verloor moet word nie, is dat daar geen kerk is wat daarop aanspraak kan maak dat al sy lidmate bekeer is nie en daarom moet ten alle koste voortgegaan word om die appèl tot alle mense te rig om hulle tot God te bekeer.

In die behandeling van die sinodale besluite rakende hierdie klemverskuiwing, kom weinig vermeldings voor van die onderwerpe van veral wedergeboorte en bekering, soos wat die geval vroeër was met die hou van spesiale evangeliedienste. Daar word hoofsaaklik verwys na die terugbring van afgedwaaldes na die Kerk. Tog merk dr. Kotzé op in 'n inleidende sin: "Op die oomblik is ons Kerk besig met meer intensiewe arbeid met die oog op die geestelike opbouing van gelowiges, *die inbring van ongereddes* (my kursivering) en bereiking van vervreemdes (*Die Kerkbode* 25 April 1951:890). Verder verwys hy ook na "jong bekeerlinge."

Die hooftaak van die nuwe evangelisasiestrategie was dus nie meer die massale opwekkingsprediking waarin 'n appèl op onbekeerdes gedoen is om hulle te bekeer nie. Hoewel hierdie klemverskuiwing in die lig van veranderde omstandighede genoodsaak was, vind 'n mens nie meer in artikels spontane getuienisse van mense wat tot bekering gekom het nie. Dit is asof die las wat 'n enkel spesiale prediker gehad het oor die bekering van sondaars, afgewentel is tot 'n kerkraad wat nie hierdie visioen gedeel het nie. Die kerkraad se taak was dus om op georganiseerde wyse afgedwaaldes of "verbondsverbrekers" tot die Kerk terug te bring.

'n Objektiewe beskouing lei 'n mens se gedagtes daartoe dat bekering van verlore sondaars tot 'n lewende God vervang is met 'n soort "kerstening" tot 'n bepaalde kerkgenootskap. Of die teendeel eerder waar is, sal alleenlik duidelik aan die lig kom in 'n soortgelyke studie wat gemik is op die voorkoms van wedergeboorte en bekering in die tydvak vanaf 1950 tot die hede.

Ten slotte word aan prof.dr.D.W.de Villiers die geleentheid gegee om 'n woord te spreek: "Spesiale evangelieprediking het wellic sy nadele, maar dit het ook sy voordele gehad soos blyk uit baie mense se getuienisse. Eendag sal ons seker op die skaal van God kan sien watter kant - die voordele of die nadele - die swaarste geweeg het" (*Die Kerkbode* 19 Februarie 1975:242).